

เอกสารสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings)
ด้านชายแดนศึกษาและการพัฒนาระหว่างประเทศ ครั้งที่ 5

โครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กับทางเลือกและทางรอด ของผู้คนในพื้นที่ชายแดน

8 - 9 กันยายน 2565
ณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

เอกสารสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings)

ด้านชายแดนศึกษาและการพัฒนาระหว่างประเทศ ครั้งที่ 5

โครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กับทางเลือก และทางรอดของผู้คนในพื้นที่ชายแดน
8-9 กันยายน 2565 ณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

จัดทำและเผยแพร่โดย

ศูนย์วิจัยนวัตกรรมการสังคมเชิงพื้นที่

สำนักวิชานวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ห้อง 416 ชั้น 4 อาคาร E1 333 หมู่ 1 ต.ท่าสุด

อ.เมือง จ.เชียงราย 57100 โทรศัพท์ 053 916 667

เตรียมต้นฉบับและรูปเล่ม

ทิฆัมพร สิงโตมาศ

ปริญญวัลย์ ใจปิ่นตา

สืบสกุล กิจนุกร

ออมสิน บุญเลิศ

สารบัญ

	หน้า
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติด้านชายแดนศึกษาและการพัฒนา ระหว่างประเทศ ครั้งที่ 5	1
กำหนดการประชุม	4
กำหนดการนำเสนอผลงานและการเสวนา	7
ปาฐกถา:	
ชายแดน ทรัพยากร และความมั่งคั่ง	13
ปลดปล่อยพรมแดนรัฐ-ชาติออกจากแม่น้ำโขง	24
บทคัดย่อผลงานนำเสนอ:	
การจัดการทุนวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าเชียงรายในยุคโลกาภิวัตน์ : ทางเลือกหรือทางรอด (?) ของผู้คนในพื้นที่ชายแดน	31
<i>ดุจฤดี คงสุวรรณ และคณะ</i>	
อำนาจอธิปไตยแบบผสมผสาน: การบริหารจัดการและ กระบวนการยุติธรรมในพื้นที่พักพิงชั่วคราว	33
<i>ปริยาภรณ์ ชันกำแพง</i>	
สาวพื้จี: พรมแดนบนเรือนร่างที่เคลื่อนย้ายกับร่างกายที่ถูกยึดครอง	34
<i>มนทิชา วงศ์อินตา</i>	
ความรู้ ความเข้าใจ ต่อกระแสความหวาดกลัวอิสลามในชุมชนเทศบาล เมืองปัตตานี	35
<i>อรชา รักดี</i>	
การประยุกต์ใช้แนวคิดเมืองอัจฉริยะเพื่อสร้างความปลอดภัย ให้กับประชาชนในจังหวัดปัตตานี	37
<i>สุรวุฒน์ ช่อไม้ทอง</i>	

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชายแดนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: กรณีศึกษาชุมชนรอบนอกในเขตเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา	40
ฮาฟิส สาและ	
แรงงานไร้ทักษะไทยเชื้อสายมลายูกับการหวนกลับสู่วิถีแรงงานข้ามชาติ	43
สุไรณี สายนุ้ย	
ผู้ลี้ภัย/ผู้หนีภัยสงครามในศูนย์พักพิงชั่วคราวกลุ่มเดิมในค่าย 9 แห่ง	46
มาลี สิทธิเกรียงไกร	
นโยบายของรัฐไทยเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยจากเมียนมา	47
ศิรดา เขมานิภูฐาไท	
Cross-Border Mobility and Local Development; a Case Study of Japanese Transnational Community in Chiang Rai	49
Jaruwan Hatapasu	
Creating a Transborder Community for the Preservation of Local Cultural Artifact	51
Sakiko Kawabe	
Preservation and Use of Cultural Heritage by Local Activism Group	53
Virliany Rizqia	
ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจจากการเปิดด่านชายแดนประกอบ ต่อชุมชนประกอบ จังหวัดสงขลา	55
อัมรี ลาเต๊ะ และ นูร์ไอณี เจะหลง	
กระแสการรณรงค์ภาวะโลกร้อนในระดับสากลกับการจัดการปัญหาขยะใน พื้นที่ ตำบลรูสมิแล และ ตำบลสะบารัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี	56
สรยุทธ มือเมาะ และ วันดาอียะห์ ดอเลาะ	

เรื่องเล่าของธงไชย: จากแรงงานข้ามชาติสู่ผู้ประกอบการ	58
ธุรกิจขนส่งสินค้าข้ามแดน กิตติยาณี แวโน๊ะ	
เรื่องเล่าของ แม่ค้าร้านขายของชำชาวเมียนมาในจังหวัดเชียงราย	59
นิตยา ภูมิดอนชัย	
เรื่องเล่าจากภาคสนาม: ภาคประชาสังคมกับแรงงานข้ามชาติ	61
กรณีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงราย ธนพงศ์ ณรงค์กุล	
ผลกระทบในผู้ประกอบการรายย่อยภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน จังหวัดเชียงราย	63
ภูริชญา พูนชัย	
ธุรกิจการเกษตรข้ามชาติของจีนและผลกระทบ:	65
กรณีศึกษาการทำสวนกล้วยในประเทศลาว เสถียร ฉันทะ	
เมื่อรัฐไทยบอกว่า “ผู้ลี้ภัย” ในไทย ไม่มีอยู่จริง	66
ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล	
ความมั่นคงรูปแบบใหม่กับบทบาทของภาคประชาสังคม	67
ในอาณาบริเวณพรมแดนเชียงรายในสถานการณ์โควิด - 19 สืบสกุล กิจนุกร	
สิทธิของธรรมชาติ: พื้นฐานแนวคิดทางทฤษฎีกฎหมายที่สนับสนุน	68
นัทมน คงเจริญ	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในความร่วมมือระหว่างประเทศ	70
เกี่ยวกับแม่น้ำโขง นวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา	

ทางเลือก โอกาส และความท้าทายในการยอมรับสิทธิของแม่น้ำ ในประเทศไทยภายใต้ระบบกฎหมายปัจจุบัน <i>สุรศักดิ์ บุญเรือง</i>	72
การใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศ: ศึกษาการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขง <i>อริศรา เหล็กคำ</i>	73
ระบบขนส่งและการเคลื่อนย้ายระหว่างเมืองเชียงรายกับเครือข่าย เมืองชายแดนในอาณาบริเวณชายแดนลุ่มน้ำโขงตอนบน <i>เสาวรีย์ ชัยวรรณ</i>	75
โรคระบาด Covid-19: ความตระหนักในพฤติกรรมการป้องกันโรค ของคนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน <i>อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ</i>	76
กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการข้ามแดนในช่วงวิกฤติโควิด-19: กรณีศึกษาการค้าข้ามแดนไทย-เมียนมา ณ จุดผ่อนปรนทางการค้า บ้านห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน <i>จิรวัดน์ รักชาติ</i>	77
กลับข้างนอกออกข้างใน: การอยู่ในโลกความสะอาด ของแรงงานไทใหญ่จ้างเหมา <i>กนกวรรณ สมศิริวารกุล</i>	79
โลกทัศน์ผู้สูงอายุพื้นที่ชายแดนต่อโรคระบาดโควิด-19: ความตระหนัก ความกลัว ความเจ็บป่วย ความตาย <i>พลุนิต สารมาศ</i>	81
ร้านน้ำชากับพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงในปัตตานี <i>อัลลีนน่า สะมะแอ</i>	82
เยาวชนกับด้านความมั่นคงในจังหวัดชายแดนใต้ <i>นิฮาวา นิและ และนุรมี เจะหะ</i>	83

ความเป็นไทยของร้านอาหารต้มยำใน Kelantan KualaKeram	84
<i>ต่วนนาดียะห์ ต่วนเด และ ฟิรดาวส์ ยูโซ๊ะ</i>	
ชีวิตไร้พรมแดนของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติที่เข้ามา	85
ทำงานในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	
<i>ฝนดี สาและ นดา บินร่อหีม และ วันนุรฮัซมัน หวันสนิท</i>	
ความหลากหลายของอาหารมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัด	87
<i>ฮานีฟา ลีอรี อัฟนาน ลาเต๊ะ และ เจะฮามีดะ วาเม๊าะ</i>	
อิทธิพลแฟชั่นของวัยรุ่นมุสลิมกับการสร้างอัตลักษณ์	88
<i>นาดียา ยะเอ นาเดีย เจะมะ และ สากีพะห์ เจ๊ะสะแม</i>	
วิถีชีวิตแรงงานประมงข้ามชาติเมียนมาในเรือประมงขนาดใหญ่	89
จังหวัดปัตตานี	
<i>ทศากร เทียมแก้ว และ ศศิณีภา เกษานนท์</i>	
มุมมองต่ออินเดียนของคนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี	90
<i>ราฎิยา ไมดินเกาส์ และฟาริดา หวังกุลหล้า</i>	
สินค้ามือสองกับวิถีชีวิตของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้	91
<i>นุรีย แวบากา ฟิตริย์ มุซอ และ ซีลาวาตี โมง</i>	

การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านชายแดนศึกษาและการพัฒนาระหว่างประเทศ ครั้งที่ 5

จัดโดย ศูนย์วิจัยนวัตกรรมสังคมเชิงพื้นที่
สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

หลักการและเหตุผล

นับตั้งแต่หลังการสิ้นสุดลงของสงครามเย็นในปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในโครงสร้างชายแดน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และผู้คนในอาณาบริเวณ พรมแดน กล่าวคือในด้านโครงสร้างชายแดนนั้น ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ทำการเปิดพรมแดนทางการเมือง (political boundary) ไปสู่พรมแดนเศรษฐกิจ (economic boundary) ที่มีการเคลื่อนย้ายทุน สินค้า และแรงงานมหาศาลข้ามแดนอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน พื้นที่ชายแดนได้รับการพัฒนาให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างพื้นฐานด้านการค้า การลงทุน โดยปรากฏเป็นรูปธรรมที่หลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การเชื่อมโยงระเบียงเศรษฐกิจ และเส้นทางคมนาคมในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของไทยและของประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของประเทศจีน เป็นต้น โครงสร้างชายแดนที่ถูกปรับเปลี่ยนใหม่เช่นนี้ นำไปสู่การทำความเข้าใจใหม่ถึงบทบาทของพรมแดนระหว่างประเทศซึ่งได้เปลี่ยนแปลงจากเดิม ซึ่งเคยเป็นเครื่องกีดกัน (barrier) ไปสู่พรมแดนในฐานะที่เป็นสะพานเชื่อม (bridge) และทรัพยากร (resource) ตามไปด้วย

ทั้งนี้ มิเพียงโครงสร้างชายแดนเท่านั้นที่ต้องได้รับการพิจารณาใหม่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในอาณาบริเวณพรมแดนก็ต้องได้รับความสนใจอีกครั้งด้วยเช่นกัน ถึงแม้รัฐบาลของแต่ละประเทศเป็นผู้มีอำนาจเหนือพื้นที่ชายแดน แต่องค์กรพัฒนาระหว่าง

ประเทศ ตลอดจนประเทศมหาอำนาจก็ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ และความขัดแย้งทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ (geo politic) อย่างมีนัยสำคัญ ยกตัวอย่างเช่นการตั้งเครือข่ายในการจัดการแม่น้ำโขงและข้อพิพาททางด้านดินแดนในทะเลจีนใต้ เป็นต้น สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่คำถามสำคัญคือใครหรือกลุ่มใดเป็นผู้กำหนดการเปลี่ยนแปลงและผลประโยชน์ตกเป็นของคนกลุ่มใด ผู้คนในอาณาบริเวณพรมแดนมักเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง และจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ชายแดนอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์โรคโควิด 19 ซึ่งเป็นโรคระบาดข้ามแดนได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้คนที่ทั้งในด้านการเดินทางข้ามแดน สุขภาพ และปฏิสัมพันธ์ข้ามแดน ซึ่งเป็นไปอย่างยากลำบากมากยิ่งขึ้น สิ่งที่ควรพิจารณาก็คือชนชายแดนจะสร้างทางเลือก แสวงหาทางรอดอย่างไรในโครงสร้างชายแดน และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กดทับผู้คนเอาไว้

ศูนย์วิจัยนวัตกรรมสังคมเชิงพื้นที่ สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอาณาบริเวณพรมแดนจึงได้จัดการประชุมชายแดนศึกษาและการพัฒนาระหว่างประเทศครั้งที่ 5 ขึ้นมา ภายใต้หัวข้อ “โครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กับทางเลือกและทางรอดของผู้คนในพื้นที่ชายแดน” เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ต่อบรรณการชายแดนในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษา ทั้งภายในและภายนอกสถาบันได้นำเสนอผลงานวิชาการด้านชายแดนศึกษาและการพัฒนาระหว่างประเทศ
2. เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ทักษะ ความรู้ ระหว่างนักวิชาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานในพื้นที่ชายแดนและสนใจประเด็นการพัฒนาระหว่างประเทศ
3. เพื่อสร้างการเรียนรู้และเข้าใจสถานการณ์การพัฒนาในพื้นที่ชายแดน

ขอบเขตเนื้อหางานประชุม

1. โครงสร้างกับชายแดน
 - โครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ชายแดนกับการพัฒนา
 - เมืองชายแดนและเมืองเครือข่ายข้ามแดน
 - การปรับตัวของสถาบันทางสังคม
 - เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน
2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
 - รัฐกับความปั่นป่วนในพรมแดน
 - รัฐสวัสดิการกับความเป็นพลเมือง
 - ขีวชายแดน (Biometric Border)
 - โรคระบาด การควบคุม และเสรีภาพ
3. ทางเลือกและทางรอดของผู้คนในพื้นที่ชายแดน
 - สุขภาพและร่างกาย
 - การเดินทางและการข้ามแดน
 - ชชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดน
 - วัฒนธรรมในชีวิตวิถีใหม่

**กำหนดการประชุมวิชาการ
ด้านชายแดนศึกษาและการพัฒนาระหว่างประเทศ ครั้งที่ 5
วันที่ 8-9 กันยายน 2565 ณ ห้องประชุม ชั้น 5
อาคาร พลเอก สำเภา ชูศรี มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย**

วันที่ 8 กันยายน 2565

08.00-08.45 น.	ลงทะเบียน
08.45-09.00 น.	พิธีเปิด (ห้องประชุมแดง 1) กล่าวรายงานโดย คณบดีสำนักวิชานวัตกรรมสังคม กล่าวเปิดงานโดย อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
09.00-09.45 น.	ปาฐกถา นำ “ชายแดน ทรัพยากร และความมั่นคง” โดย ศ.ดร.ยศ สันตสมบัติ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
09.45-10.00 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.00-12.00 น.	การนำเสนองานวิชาการ <u>ห้อง E4-507</u> ผู้คน เมือง และการจัดการพื้นที่ชายแดน (Hybrid presentation) <u>ห้อง E4-508</u> ผู้คน เมือง และการพัฒนาในบริบทชายแดนใต้ (Hybrid presentation) <u>ห้อง E4-509</u> บรรยายพิเศษ “Best Practices and Models for Cross-Sectoral Cooperation in Security”
12.00-13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	การนำเสนองานวิชาการ <u>ห้อง E4-507</u> ผู้ลี้ภัยกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทยและ ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายนโยบาย (Hybrid presentation) <u>ห้อง E4-508</u> Cross-Border Mobility in Shifting Asian Society (Hybrid Presentation)

14.00-14.20 น.	<u>ห้อง E4-509</u> การนำเสนอผลงานนักศึกษาปริญญาตรี พักรับประทานอาหารว่าง
14.20-16.00 น.	เสวนาหนังสือ “มุสลิมชนกลุ่มน้อยภายใต้รัฐเมียนมาและ รัฐไทย” (ห้อง E4-507) โดย ผศ.เอกรินทร์ ต่วนศิริ เสวนาโต๊ะกลม แรงงานข้ามชาติกับผู้ลี้ภัย (ห้อง E4-508)

วันที่ 9 กันยายน 2565

08.30-09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00-09.45 น.	ปาฐกถา “ปลดปล่อยพรมแดนรัฐ-ชาติออกจากแม่น้ำโขง” (ห้องประชุมแดง 1) โดย นิวัฒน์ ร้อยแก้ว ประธานกลุ่มรักษ์เชียงใหม่
09.45-10.00 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.00-12.00 น.	การนำเสนองานวิชาการ <u>ห้อง E4-507</u> ธุรกิจเกษตร ผู้ลี้ภัย และ ความมั่นคง รูปแบบใหม่: ข้อพิจารณาเพื่อการศึกษาชายแดน (Hybrid presentation) <u>ห้อง E4-508</u> สิทธิของธรรมชาติ: การจัดการแม่น้ำโขงผ่าน มุมมองเรื่องสิทธิของแม่น้ำ (Hybrid presentation)
12.00-13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	การนำเสนองานวิชาการ <u>ห้อง E4-507</u> โรคระบาด ความสะอาด และการปรับตัวของ ผู้คนข้ามพรมแดน <u>ห้อง E4-508</u> เมืองในอาณาบริเวณชายแดน (Hybrid presentation)
14.00-14.20 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.20-15.20 น.	การนำเสนอผลงานนักศึกษาระดับปริญญาตรี (Online) <u>ห้อง E4-507</u> พื้นที่ทางสังคมของผู้คนในชายแดนใต้ <u>ห้อง E4-508</u> วิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ชายแดนใต้

ห้อง E4-509 เสวนาหนังสือ “Cross-Border Traders in
Northern Laos: Mastering Smallness”
โดย Asst.Prof.Dr. Simon Rowedder

(รายละเอียดผลงานนำเสนอในแต่ละห้องโปรดดูกำหนดการนำเสนอผลงานและการเสวนา
ในหน้าถัดไป)

กำหนดการนำเสนอผลงานและการเสวนา
การประชุมวิชาการระดับชาติด้านชายแดนศึกษาและ
การพัฒนาระหว่างประเทศ ครั้งที่ 5

วันที่ 8 กันยายน 2565

เวลา	ห้อง E4-507	ห้อง E4-508	ห้อง E4-509
10.00-12.00 น.	การนำเสนองานวิชาการ	การนำเสนองานวิชาการ	บรรยายพิเศษ
	ผู้คน เมือง และการจัดการในพื้นที่ชายแดน (Hybrid Presentation)	ผู้คน เมือง และการพัฒนาในบริบทชายแดนใต้ (Hybrid Presentation)	Best Practices and Models for Cross-Sectoral Cooperation in Security
	1) การจัดการทุนวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าเชียงราย ในยุคโลกาภิวัตน์ ทางเลือกหรือทางรอด (?) ของผู้คนในพื้นที่ชายแดน โดย ผศ.ดร.ดุจฤดี คงสุวรรณ 2) อำนาจอธิปไตยแบบผสมผสาน: การบริหารจัดการและกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่พักพิงชั่วคราว โดย ปริญญาภรณ์ ชันกำแพง 3) สาวพิจี: พรหมแดนบนเรือนร่างที่เคลื่อนย้ายกับร่างกายที่ถูกยึดครอง โดย มณฑิชา วงศ์อินตา	1) ความรู้ ความเข้าใจ ต่อกระแสความหวาดกลัวอิสลามในชุมชนเทศบาลเมืองปัตตานี โดย ผศ.ดร.อรชา รักดี 2) การประยุกต์ใช้แนวคิดเมืองอัจฉริยะเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนในจังหวัดปัตตานี โดย ผศ.ดร.สุรวัฒน์ ช่อไม้ทอง 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชายแดนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: กรณีศึกษาชุมชนรอบนอกในเขตเทศบาลเมืองเบตง โดย ดร.ฮาฟิส สาและ 4) แรงงานไร้ทักษะไทยเชื้อสายมลายูกับการหวนกลับสู่วิถีแรงงานข้ามชาติโดย อ.สุไรณี สายนุ้ย	1) “Multistakeholder Ecosystems in Security Cooperation” framework for Multistakeholder/Cross-Sectoral Cooperation โดย Ms. Shawn Baker-Garcia, Founder and CEO of Coalescion 2) “Contemporary Examples of Effective Cross-Sectoral Collaboration in Security” current or recent examples of how and where this has happened effectively globally โดย Mr. Nidal Abu Sammour, EXBS External Liaison
	ให้ความเห็นโดย: รศ.ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว ดำเนินรายการโดย: ทิฆัมพร สิงโตมาศ	ให้ความเห็นโดย: อ.ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ ดำเนินรายการโดย: ผศ.ปฐมพงศ์ มโนหาญ	ดำเนินรายการโดย: ดร.นิชานท์ สิงห์พุทธางกูร
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน		
13.00 – 14.00 น.	การนำเสนองานวิชาการ	การนำเสนองานวิชาการ	การนำเสนองานวิชาการ
	ผู้ลี้ภัยกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทย และข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายนโยบาย (Hybrid Presentation)	Cross-Border Mobility in Shifting Asian Society (Hybrid Presentation)	การนำเสนอของนักศึกษาปริญญาตรี

เวลา	ห้อง E4-507	ห้อง E4-508	ห้อง E4-509
	1) เหตุการณ์ทางการเมืองในเมียนมาและภาพรวมปัญหาผู้ลี้ภัยในไทย โดย ดร.ภาณุภัทร จิตเที่ยง 2) ผู้ลี้ภัย/ผู้หนีภัยสงคราม/แรงงานผิดกฎหมายตามแนวชายแดนรอบใหม่หลังเหตุการณ์รัฐประหารในเมียนมา โดย คุณเพียรพร ดีเทศน์ 3) ผู้ลี้ภัยในเมือง/ผู้หนีภัยจากความไม่สงบจากเมียนมา โดยคุณ กรกนก วัฒนภูมิ 4) ผู้ลี้ภัย/ผู้หนีภัยสงครามในศูนย์พักพิงชั่วคราวกลุ่มเดิมในค่าย 9 แห่ง โดย ผศ.ดร.มาลี สิทธิเกรียงไกร 5) การเมืองข้ามชาติกับผลกระทบต่อผู้ลี้ภัยระหว่างไทยและเมียนมา โดย ดร.ศิรดา เขมานิภูฐาไท	1) Cross-Border Mobility and Local Development; a Case Study of Japanese Transnational Community in Chiang Rai โดย ดร.จารุวรรณ หัตถผลสุ 2) Creating a Transborder Community for the Preservation of Local Cultural Artifact โดย Dr.Sakiko Kawabe 3) Preservation and Use of Cultural Heritage by Local Activism Group โดย Virliany Rizqia	1) ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจจากการเปิดด่านชายแดนประกอบ ต่อชุมชนประกอบ สงขลา โดย อัมรี ลาเต๊ะ และ นูร์ไอณี เจะหลง 2) กระแสการรณรงค์ภาวะโลกร้อนในระดับสากลกับการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดย สรยุทธ มือเยาะ และวันดาอียะห์ ดอเลาะ 3) เรื่องเล่าของ ชงไชย จากแรงงานข้ามชาติสู่ผู้ประกอบการธุรกิจขนส่งสินค้าข้ามแดน โดย กิตติญาณี แวโนะ 4) ชีวิตแม่ค้าขายของชาวมุสลิมเมียนมา โดย นิตยา พุ่มดอนชัย 5) เรื่องเล่าจากภาคสนาม: ภาคประชาสังคมกับแรงงานข้ามชาติกรณีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติจังหวัดเชียงราย โดย ธนพงศ์ ณรงค์กุล 6) ผลกระทบในผู้ประกอบการรายย่อยภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินจังหวัดเชียงราย โดย ภูริชญา พูนชัย
	ให้ความเห็นโดย: อติสร เกิดมงคล ดำเนินรายการโดย: อารีวรรณ สมบูรณ์วัฒนา	ให้ความเห็นโดย: ดร.สว่าง มีแสง ดำเนินรายการโดย: อ.พิพัฒน์ ธนากิจ	ให้ความเห็นโดย: ผศ.เอกรินทร์ ต่วนศิริ และ Asst.Prof. Dr. Simon Rowedder ดำเนินรายการโดย: ธิษัมพร สิงโตมาศ
14.00-14.20 น.	พักรับประทานอาหารว่าง		
14.20-16.00 น.	เสวนาหนังสือ “มุสลิมชนกลุ่มน้อยภายใต้รัฐเมียนมาและรัฐไทย”	เสวนาโต๊ะกลม “แรงงานข้ามชาติกับผู้ลี้ภัย”	
	โดย ผศ.เอกรินทร์ ต่วนศิริ ร่วมเสวนาโดย: อาจารย์อันวาร์ กอมะ ดำเนินรายการโดย: ดร.สว่าง มีแสง	ร่วมอภิปรายโดย: 1. ชัชลาวิทย์ เมืองจันทร์ เครือข่ายแรงงานภาคเหนือ 2. คุณรัศมีภัสส์ กวีวัจน์ มูลนิธิเสมสิกขาลัย 3. คุณธงชัย ชัดตประสิทธิ์ มูลนิธิเพื่อนไร้พรมแดน	

เวลา	ห้อง E4-507	ห้อง E4-508	ห้อง E4-509
		ดำเนินการรายการโดย: ออมสิน บุญเลิศ	

วันที่ 9 กันยายน 2565

เวลา	ห้อง E4-507	ห้อง E4-508	ห้อง E4-509
10.00-12.00 น.	การนำเสนองานวิชาการ	การนำเสนองานวิชาการ	
	ธุรกิจเกษตร ผู้ลี้ภัย และ ความมั่นคง แบบใหม่: ข้อพิจารณาเพื่อการศึกษา ชายแดน (Hybrid Presentation)	สิทธิของธรรมชาติ: การจัดการ แม่น้ำโขงผ่านมุมมองเรื่องสิทธิของ แม่น้ำ (Hybrid Presentation)	
	1) ธุรกิจการเกษตรข้ามชาติของจีน และผลกระทบ: กรณีศึกษาการทำสวน กล้วยในประเทศลาว โดย ผศ.ดร.เสถียร ฉันทะ 2) เมื่อรัฐไทยบอกว่า “ผู้ลี้ภัย” ในไทย ไม่มีอยู่จริง โดย ผศ.ดร.ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล 3) ความมั่นคงรูปแบบใหม่กับบทบาท ของภาคประชาสังคมในอาณาบริเวณ พรมแดนเชียงรายในสถานการณ์ โควิด - 19 โดย อ.สืบสกุล กิจนุกร	1) สิทธิของธรรมชาติ: พื้นฐาน แนวคิดทางทฤษฎีกฎหมายที่ สนับสนุน โดย ผศ.ดร. นัทธมน คงเจริญ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนใน ความร่วมมือระหว่างประเทศ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง โดย ดร.นพพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา 3) ทางเลือก โอกาสและความท้าทาย ในการยอมรับสิทธิของแม่น้ำ ในประเทศไทย ภายใต้ระบบกฎหมายปัจจุบัน โดย ผศ.ดร. สุรศักดิ์ บุญเรือง 4) การใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำ ระหว่างประเทศ: ศึกษาการสร้าง เขื่อนในแม่น้ำโขง. โดย อ.อริศรา เหล็กคำ	
	ให้ความเห็นโดย: รศ.สมชาย ปรีชาศิลปกุล ดำเนินรายการโดย: ทิฆัมพร สิงโตมาศ	ให้ความเห็นโดย: ดร.ยศพนธ์ นิตรจิโรจน์ ดำเนินรายการโดย: ออมสิน บุญเลิศ	
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน		
13.00 – 14.00 น.	การนำเสนองานวิชาการ	การนำเสนองานวิชาการ	
	โรคระบาด ความสะอาด และการ ปรับตัวของผู้คนข้ามพรมแดน (Hybrid Presentation)	เมืองในอาณาบริเวณชายแดน (Hybrid Presentation)	
	1) โรคระบาด Covid-19: ความ ตระหนักในพฤติกรรมป้องกันโรค	1) สถานการณ์และบริบทของพื้นที่ ชายแดนไทย-ลาว-กัมพูชา ในเขต	

เวลา	ห้อง E4-507	ห้อง E4-508	ห้อง E4-509
	ของคนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดย ดร. อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ 2) กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการข้ามแดนในช่วงวิกฤติโควิด-19: กรณีศึกษาการค้าข้ามแดนไทย-เมียนมา ณ จุดผ่อนปรนทางการค้าบ้านห้วย ต้นนุ่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดย ดร.จิรวัฒน์ รักชาติ 3) กลับข้างนอกออกข้างใน : การอยู่ในโลกความสะอาดของแรงงานไทใหญ่ จ้างเหมา โดย ดร.กนกวรรณ สมศิริวงกุล 4) โลกทัศน์ผู้สูงอายุพื้นที่ชายแดนต่อโรคระบาดโควิด-19:ความตระหนัก ความกลัว ความเจ็บป่วย ความตาย โดย อ.พสนิต สารมาศ	จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษและสุรินทร์ กับการปรับตัวเป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพข้ามแดนในเขตอีสานใต้ โดย รศ.สมหมาย ชินนาค 2) เชียงรุ่ง เมืองบนเส้นทางการค้าทางไกล โดย รศ.ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว 3) ระบบขนส่งและการเคลื่อนย้ายระหว่างเมืองเชียงรายกับเครือข่ายเมืองชายในอาณาบริเวณชายแดน โดย อ.เสาวรีย์ ชัยวรรณ	
	ให้ความเห็นโดย: ดร.จิราพร เหล่าเจริญวงศ์ ดำเนินรายการโดย: ทิฆัมพร สิงโตมาศ	ให้ความเห็นโดย: ผศ.ดร.เสถียร นันทะ ดำเนินรายการโดย: ดร.จารุวรรณ หัตถผลสุ	
14.00-14.20 น.	พักรับประทานอาหารว่าง		
14.20-16.00 น.	นำเสนอผลงานนักศึกษาระดับปริญญาตรี (Online)		เสวนาหนังสือ
	พื้นที่ทางสังคมของผู้คนในชายแดนใต้	วิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ชายแดนใต้	
	1) ร้านน้ำชา กับพื้นที่ทางสังคมของผู้หญิงในจังหวัดปัตตานี โดย อัสลิมน่า สะมะแอ 2) การสื่อสารทางวัฒนธรรมของอาหารพื้นบ้านของจังหวัดปัตตานี: กรณีศึกษานาซิดาแก โดย นิฮาวา นิและ และ นูร์มี เจะหะ 3) ความเป็นไทยของร้านอาหารต้มยำใน Kelantan Kualakerau โดย ต่วนนาตียะห์ ต่วนเด และ ฟิรดาวส์ ยูโซะ 4) ชีวิตไร้พรมแดน: แรงงานก่อสร้างเมียนมาในปัตตานี โดย ฝืนดี สาและ, นดา บินร่อหิม และ วันนุรฮัซมัน หวันสนิท	1) อิทธิพลแฟชั่นของวัยรุ่นมุสลิมกับการสร้างอัตลักษณ์ โดยนาตียา ยะเอ 2) วิถีชีวิตประมงขนาดเล็กจังหวัดปัตตานี โดย ทิศากร เทียมแก้ว 3) มุมมองต่ออินเดียของคนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดย ราฎิยา ไมดินเกาส์ และฟารีดา หวังกุลหล้า 4) สินค้ามือสองกับวิถีชีวิตคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นูริย์ แวบาภา, พิตรีย์ มุซอ และ ซิลวาตี โมง	“Cross-Border Traders in Northern Laos: Mastering Smallness” โดย Asst.Prof. Dr. Simon Rowedder ร่วมเสวนาโดย: รศ.ดร.นฤมล ทับจุมพล รศ.ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว ดำเนินรายการโดย: อ.สืบสกุล กิจนุกร

เวลา	ห้อง E4-507	ห้อง E4-508	ห้อง E4-509
	5) ความหลากหลายของอาหารมุสลิม ในพื้นที่สามจังหวัด โดย ฮานีฟา สือรี อัฟนัน ลาเต๊ะ และ เจ๊ะฮามีตะ วาเมาะ		
	ให้ความเห็นโดย: รศ.สมหมาย ชินนาค ดำเนินรายการโดย: ออมสิน บุญเลิศ	ให้ความเห็นโดย: ดร.สว่าง มีแสง ดำเนินรายการโดย: ดร.จารุวรรณ หัตถผลสุ	

ปาฐกถา

ปาฐกถา "ชายแดน ทรัพยากร และความมั่งคั่ง"

ศ.ดร.ยศ สันตสมบัติ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

8 กันยายน 2565

ก่อนอื่นก็ต้องขอขอบคุณทางมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงที่เชิญให้ผมมาแบ่งปันความคิดเกี่ยวกับชายแดนศึกษา ถือเป็นโอกาสให้ผมได้ทบทวนงานที่เคยทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับชายแดน ซึ่งก็มีโอกาสที่ได้ทำงานด้านนี้อยู่พอสมควร แต่สิ่งที่ผมอยากจะทำวันนี้ก็คือ นำเสนอข้อเสนอว่าด้วยงานวิจัยชายแดน โดยจำกัดอยู่ที่ลุ่มน้ำโขง ที่จริงงานที่ผมเคยทำจะเป็นเชิงแนวคิดทฤษฎีเสียเป็นส่วนใหญ่ ทฤษฎีว่าด้วยพื้นที่ชายแดนที่มาเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจ อัตลักษณ์อะไรต่างๆ รวมทั้งความหลากหลายของความเชื่อในพื้นที่ชายแดน เป็นที่น่ายินดีว่าช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ชายแดนก็กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในแวดวงวิชาการบ้านเรามากขึ้นเรื่อยๆ ในลุ่มน้ำโขงประเด็นที่ผมคิดว่าสำคัญคือ ถ้าเรามองจากชายแดนลุ่มน้ำโขง วิธีคิดเกี่ยวกับชายแดนมักจะเชื่อมโยงกับความเป็นชายขอบ เวลาคนมองชายแดน มักมองถึงความป่าเถื่อน (Wilderness) คือไปเอาแนวคิดของตะวันตกเข้าไปใช้ มองเป็นที่รกร้างว่างเปล่า (Wasteland) เป็นพื้นที่ของความล้าหลังไร้ความเจริญ (Backwardness) พื้นที่ไร้กฎหมาย ไร้ระเบียบ (Lawlessness) เวลาคนพูดถึงชายแดนก็มักจะคิดถึงสิ่งเหล่านี้ ความเป็นชายแดนคือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับศูนย์กลาง (Center) เมื่อมีชายขอบก็ต้องมีศูนย์กลาง เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับอารยธรรม (Civilization) เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความเจริญ (Progress) อยู่ตรงข้ามกับกฎหมายหรือความเป็นระเบียบของสังคม (Law and order) พูดง่ายๆ คือ เวลาคิดถึงชายแดนคนก็จะพูดถึงความไร้ระเบียบ ความป่าเถื่อน ความล้าหลังเมื่อเทียบกับศูนย์กลางของความเจริญ วิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามแบบนี้ เวลาที่มองชายแดนเป็นคู่ตรงข้ามกับศูนย์กลางมันเป็นผลมาจากลัทธิอาณานิคมและหลังจาก

ลัทธิอาณานิคมก็มาเจอผลจากอุดมการณ์ทางการเมืองของการสร้างชาติอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อมองจากศูนย์กลาง จากแนวคิด Nation-State Building Imagine Community ของ Benedict Anderson ชายแดนจึงเป็นพื้นที่ที่ต้องถูกทำให้เชื่อง เป็นพื้นที่แห่งการกดบังคับ ปราบปราม และถูกควบคุมจากศูนย์กลางหรือรัฐบาลจากส่วนกลาง ดังนั้นภาพที่เราเห็นคือ ชายแดนเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการจากศูนย์กลางมากมายที่วิ่งเข้ามาเพื่อจะควบคุม บังคับ จัดระเบียบ พัฒนาหรืออะไรก็ได้แล้วแต่ เวลาพูดถึงชายแดนประเด็นมักจะวนไปมาระหว่างความมั่นคงของรัฐ ยาเสพติด การค้ามนุษย์ แรงงานผิดกฎหมาย สินค้าหนีภาษี ส่วย ความขัดแย้ง ความรุนแรง สรุปลือมองด้านลบ สิ่งที่ผมอยากนำเสนอในเวทีนี้คือ ในความเป็นจริงแล้วชายแดนทุกแห่งทั่วโลก หรือที่เราเน้นคือชายแดนในลุ่มน้ำโขงนั้น เป็นพื้นที่ของผลประโยชน์ เป็นพื้นที่ของความมั่งคั่ง เป็นสิ่งที่ผมเรียกว่า “site of growth production” ซึ่งเกิดจากการค้าข้ามพรมแดนระหว่างคนที่มาจากหลากหลายเชื้อชาติ หลากหลายชาติพันธุ์ หลากหลายประเทศ และหลากหลายอารยธรรม ความหลากหลายตรงนี้เป็นสิ่งที่ผู้คนมักมองข้าม ผมอยากชี้ชวนให้ดูแผนที่ หากมองชายแดนลุ่มน้ำโขงเราจะเห็นว่าพื้นที่ชายแดนที่อยู่ทางตอนเหนือของภูมิภาคแล้วแต่เป็นพื้นที่สูงทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ เวลาที่พูดถึงชายแดน เรามักพูดถึงคนที่ เป็น Borderlanders เป็นคนบนพื้นที่สูง (highlanders) ด้วย ความเป็นจริงข้อนี้ทำให้นักวิชาการหลายชิ้นเรียกผู้คนในอาณาบริเวณนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ Zomia อันเป็นคำที่ Schendel เรียกตั้งแต่ปี 2005 ภายหลังกลายเป็นคำเรียกติดปาก เพราะว่ามีนักวิชาการที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งคือ James Scott นำมาเขียนในหนังสือชื่อ The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia โดย Scott ใช้คำว่า Zomia เหมือนที่ Schendel ใช้ แต่ก็เป็นคำซึ่งพูดถึงกลุ่มคนที่มักใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ชายแดน

เวลาเราดูแผนที่ชายแดนในลุ่มน้ำโขง คือภาพนี้ที่แบ่งโดยการใช้รัฐชาติเป็นตัวแบ่งเส้น แต่ถ้าเราใช้ชนชายแดนมาเป็นหัวใจของการวาดแผนที่ขึ้นเดียวกัน เราจะได้ภาพแบบนี้ สีที่คล้ำๆ ก็คือพื้นที่ซึ่งประกอบสร้างโดยชนชายแดนที่ส่วนใหญ่เป็นคนบนที่

สูง คำถามคือทำไมเราไม่ค่อยเห็นแผนที่อันนี้ปรากฏในตำราและหนังสือในทาง
ภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์สักเท่าไร? เวลาเราพูดถึงภูมิภาคศึกษา (Area Studies) ก็
มักใช้สิ่งที่ผมเรียกว่าอุปมาทางภูมิศาสตร์ (Geographical Metaphor) เพื่อสร้างพื้นที่
ทางสังคมผ่านการสร้างภาพให้แลดูเป็นธรรมชาติ แต่ความเป็นจริงคือใช้ขอบเขตของรัฐ
ชาติมาลากเส้น กระบวนการที่เรียกว่าการใช้อุปมาทางภูมิศาสตร์นั้นสร้างสิ่งที่เรียกว่า
“ภูมิศาสตร์แห่งความรู้” (Geographies of Knowing) แต่ก็สร้างภูมิศาสตร์แห่งความ
เขลา (Geographies of Ignorance) ไปพร้อมกัน เมื่อพื้นที่ขนาดมหึมาที่ผมแสดงให้เห็น
เมื่อสักครู่ หรือที่ Scott เรียกว่า Zomia ถูกมองข้ามเพียงเพราะว่ามันไม่มีการก่อ
รูปของรัฐที่เข้มแข็งและมีลักษณะคลุมเครือทางการเมือง พื้นที่เหล่านี้ก็ไม่ค่อยได้รับ
ความสนใจจากแวดวงวิชาการ เมื่อ Zomia ถูกสร้างให้เป็นชายขอบโดยชุมชนของผู้
เชี่ยวชาญภูมิภาคศึกษาทั้งหลาย การผลิตความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เหล่านี้ก็จึงล้าหลังกว่า
พื้นที่อื่นๆ ด้วยเหตุนี้เอง สิ่งที่เราเรียกว่า พื้นที่ซึ่งเป็นหัวใจ เป็นพื้นที่ของ Heartlands จึง
ถูกทำให้กลายมาเป็นพื้นที่ซึ่งเป็น Borderland ดังนั้น โดยความเป็นจริงแล้ว ความเป็น
ชายแดนเกิดขึ้นจากการถูกละเลยในบางส่วน ถ้าย้อนกลับไปดูแผนที่ลุ่มน้ำโขง เราจะ
เห็นพื้นที่สูงของจีนตอนใต้และลุ่มน้ำโขง ซึ่งกินอาณาบริเวณครอบคลุมชายแดนของจีน
เวียดนาม ลาว ไทย พม่า และเป็นที่รับรู้กันมาตั้งแต่ก่อนยุคอาณานิคมว่าพื้นที่เหล่านี้
อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นอัญมณี แร่ธาตุ ไม้ ผลผลิตจากป่า รวมทั้ง
อาหารและผลผลิตทางการเกษตร ชนชายแดน กลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงมักถูกนำเสนอว่า
ยากจน ห่างไกล แปลกประหลาด เมื่อเปรียบเทียบกับคนพื้นราบ การศึกษาชายแดนที่
มุ่งทำความเข้าใจกับการสร้างความมั่งคั่งจากธรรมชาติของชนชายแดน การศึกษาที่เน้น
เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่นจึงมีอยู่น้อยมาก สิ่งที่ผมอยากจะ
เสนอในวันนี้คือการทำมาเข้าใจกับการช่วงชิงผลประโยชน์จากความมั่งคั่งตาม
ธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่ง Scott เรียกว่า Zomia เกี่ยวโยงกับความสัมพันธ์ในท้องถิ่น
ความสัมพันธ์ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ ย้อนกลับไปดู
ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงอาณานิคมคือเมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมาเท่านั้นเอง
เราจะเห็นบทบาทของมหาอำนาจอย่างอังกฤษและฝรั่งเศส ถัดมาเราก็จะเห็นสงคราม

ร้อนและสงครามเย็น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เราก็เจอยุคสร้างชาติ ยุคสร้างรัฐชาติ เราจะเจอการรุกรานของรัฐส่วนกลาง ซึ่งเข้ามาครอบงำพื้นที่ในทุกภาคส่วนของรัฐชาติ เราจะเจอความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง Zomia กับพื้นราบ พุดง่าย ๆ ก็คือกลับไปดูมิติทางประวัติศาสตร์ เราก็จะเห็นว่ามันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา

ช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เราจะเริ่มมองเห็นว่าตลาดจีนมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ต่อชายแดน ต่อความมั่งคั่ง (Wealth Production) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาพูดถึงอัญมณี แร่ธาตุ ไม้ ผลผลิตทางการเกษตร ความต้องการภายในของจีนมีบทบาทมากในการสร้างแรงจูงใจให้ท้องถิ่นผลิตสินค้ามีค่าจากธรรมชาติ ในภาคเหนือจะเห็นกลุ่มคนที่มีบทบาทโดดเด่นหลายกลุ่ม กลุ่มหนึ่งที่เห็นชัดเจนก็คือชุมชนจีนยูนาน ในเชียงรายก็มีหลายพื้นที่ ซึ่งชุมชนนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการต่อสู้ทางการเมืองมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วมีบทบาทสำคัญต่อการค้า ทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมกับประเทศจีนโดยตรง แต่พอมาอยู่ในลุ่มน้ำโขงชุมชนยูนานเหล่านี้ก็กลายมาเป็นชนชายแดน กลายเป็นผู้ลี้ภัยทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ เวลาที่เราพูดถึงผู้คนในพื้นที่ชายแดน เราจำเป็นที่ต้องใช้ในสิ่งที่สังคมศาสตร์เรียกว่า “การแยกแล้วโยง” ภาษามาร์กซิสต์บอกว่าคุณต้องไปแยก แยกอะไร แยกผู้กระทำการหรือ actor แยกชุมชน สถาบัน หน่วยงาน และองค์การทางการเมืองที่มันมีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิต การค้า การสร้างความมั่งคั่งในพื้นที่ชายแดน การเชื่อมโยง actor เหล่านี้เข้าด้วยกันจะทำให้เราเห็นมุมมองใหม่ๆ ของเศรษฐกิจพื้นที่ชายแดน เช่น ถ้าไปดูพรมแดนเวียดนาม คนที่คุ้นเคยกับพรมแดนเวียดนาม จะเห็นได้ว่าชายแดนตอนเหนือของเวียดนามมีการขนส่งแร่ธาตุเข้าจีนเกือบจะทั้งวัน ตลอดเวลาที่พรมแดนเปิด ไม่ว่าจะเป็นแร่ธาตุที่เกี่ยวกับเงิน ทองแดง อะพาไทต์ ซึ่งเป็นแร่ธาตุสวยงามใหม่ซึ่งคนจีนตอนนี้ให้ความสนใจมาก ผ่านชายแดนในพื้นที่เลาไก (Lao Cai) ใครเคยไปซาปา (Sa Pa) ก็ต้องผ่านเลาไก หรือว่าชายแดนที่หลันเซิน (Lang Son) นี่คือน้ำตาของอะพาไทต์ที่มากจากเวียดนามแล้วคนจีนก็ชอบมาก สิ่งเหล่านี้คือความมั่งคั่งซึ่งไหลผ่านพื้นที่ชายแดนอยู่ตลอดเวลา นี่คือน้ำตาเลาไกซึ่งเชื่อมโยงเวียดนามกับมณฑลยูนานของจีน ขณะที่หลันเซินก็จะอยู่ตรงนี้ ซึ่งจะไปเชื่อมกับมณฑลกว๋างสีในจีน แต่พื้นที่ชายแดนแบบนี้เป็นพื้นที่ซึ่งชนชายแดนทำหน้าที่สร้าง

ความมั่งคั่ง ส่งออกผลผลิต สร้างเม็ดเงิน แล้วก็ทำให้พื้นที่ชายแดนเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

เวลาที่เรารู้ถึงการค้าชายแดน ในหลายประเทศการค้าชายแดนคิดเป็นเปอร์เซ็นต์มากกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้จากการค้าของทั้งประเทศ เพียงแต่ว่าเวลาเรารู้ถึงชายแดน เรามักจินตนาการว่ามันเป็นการค้าที่จิบจ้อย กระจอกงอกง่อย เป็นการค้าเล็กๆ เป็นการค้าของหนีภาษี เรานึกถึงภาพแม่สาย ตลาดริมเมยที่แม่สอด แต่ว่าถ้าดูให้ดีจริงๆ แล้วการค้า การสร้างความมั่งคั่งในพื้นที่ชายแดนมันมีนัยยะสำคัญมากมาย ถ้าเราไปดูที่พม่า การค้าชายแดนของพม่าทำให้เห็นแนวคิดที่นักสังคมศาสตร์พูดกันมานานคือแนวคิดที่เรียกว่า “Resource Curse” คือคำสาปของทรัพยากร แนวคิดนี้บอกว่าบางครั้งพื้นที่ที่ทรัพยากรมีค่า อย่างเช่นในที่นี้คือรัฐกะฉิ่นของพม่า รัฐกะฉิ่นมีอะไร มีทั้งป่าไม้ ไข่ไม้มาหลายสิบปี การขนไม้จากรัฐกะฉิ่นเข้าเมืองไลซ่าที่ติดกับไตคงของจีนทำกันมาหลายสิบปีก็ยังไม่หมด มีการค้าไม้ มีการค้าหยก หยกกลายเป็นของมีค่าซึ่งทำรายได้ให้กับพม่าจำนวนมหาศาล แต่ความมั่งคั่งเหล่านี้สร้างตรงนี้ ถ้าดูในแผนที่ส่วนใหญ่สร้างมาจากพื้นที่เล็กๆ พะกานที่อยู่ติดกับมิจินา แล้วสมัยก่อนนี้เวลาจะค้าหยก เขาก็จะเอาหยกลำเลียงผ่านล่อของจีนฮ่อวิ่งลงมาทางใต้ แล้วก็มาแยกที่ตองจี วิ่งมาแม่สอด ท่าซี้เหล็ก แม่สาย แล้วก็แม่สอดด้วย มาทางปางหลวงก็มี หรืออีกส่วนหนึ่งก็วิ่งไปตากที่แม่สอด ส่วนน้อยมากที่จะส่งไปย่างกุ้ง เพราะฉะนั้นภาคเหนือของไทยจึงเป็นแหล่งค้าขายหยกและทำให้คนในภาคเหนือมีรายได้จากการขายหยกเยอะมาก แต่เดี๋ยวนี้ก็หายไปแล้วเพราะเรามีรัฐบาลที่ไม่เห็นคุณค่าของการค้าชายแดน ดังนั้น ตอนนี้หยกไปประมูลที่ไหน ทำที่เนปิดอ ทั้งที่แต่ก่อนมาทำที่ทางภาคเหนือของเรา ที่เชียงใหม่เป็นหลัก แล้วถ้าเราดูคนกะฉิ่น ซึ่งเป็นผู้สร้างความมั่งคั่งกลับต้องเผชิญหน้ากับสภาพเศรษฐกิจที่ลุ่มดอน เติบโตได้ช้ามาก มีเสถียรภาพน้อย อีกทั้งการเมืองที่ไม่มั่นคง ทำสงครามสู้รบกับทหารพม่ามาอย่างต่อเนื่องหลายสิบปี อันนี้ในทางวิชาการเราอธิบายมันด้วยคำว่า “คำสาปของทรัพยากร”

ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย เราก็เห็นการสร้างความมั่งคั่งอยู่ทุกวัน ไปดอยแม่สลอง เราก็เห็นภาพนี้จนชินตา สวนชาสุดลูกหลุกตา เงินรายได้จากชาที่ส่งไปขายต่างประเทศ

ก็มาจากน้ำพักน้ำแรงของชนชายแดนทั้งสิ้น เดียวนี้นอกจากทำชา ยังทำสถานที่ท่องเที่ยวด้วย ก็เป็นการสร้างความมั่งคั่งของชนชายแดนเช่นเดียวกัน สร้างบ้านพักยังไม่พอ สร้างแหล่งท่องเที่ยวด้วย ไปแม่ฮ่องสอน ไปบ้านรักไทยเราก็จะเห็น ความสวยงามอีกแบบหนึ่งที่ถูกสร้างโดยชนชายแดน ถัดจากตรงนี้ไปไม่กี่กิโลก็เจอพรหมแดนพม่าแล้ว แต่เดิมก็เป็นแหล่งขนส่งสินค้าหนีภาษีผ่านตรงนี้มา แต่เดี๋ยวนี้ใครไปแม่ฮ่องสอนต้องไปปักธงที่นี่ ที่บ้านรักไทย กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เมื่อเกือบ 20 ปีก่อนผมเคยทำวิจัยตรงนี้ ตอนนั้นยังเป็นหมู่บ้านชุมชนจีนยูนนานเล็กๆ ขายแต่ชา หมูหมั้วโถว ยังไม่มีที่พักเอิกเกริกขนาดนี้ แต่ชาวบ้านก็สั่งสมความมั่งคั่งแล้วก็สร้างเนื้อสร้างตัวขึ้นมาจนกระทั่งมีกิจการที่ใหญ่โต นำเงินรายได้เข้าประเทศ สร้างความสวยงาม มีสินค้ามากมายที่พูดแล้วไม่จบ สมัยก่อนชายแดนก็ค้าสินค้ามากมาย เกือบเป็นสินค้าที่มนุษย์ต้องใช้โดยปกติ คนเชียงของก็เติบโตมากับการค้าฝ้ายของไทลื้อ คำถามที่มักจะไม่ค่อยถามคือเวลาไปเห็นคนลื้ออย่างลื้อเชียงคำของของอาจารย์มอร์แมน (Michael Moerman) คำถามคือทำไมคนลื้อถึงได้ทำการค้าฝ้ายจนร่ำรวยมากกว่าชุมชนลื้อที่อื่น คำถามนี้ไม่ค่อยได้รับความสนใจเพราะว่าเราไม่ค่อยให้ความสนใจกับเรื่องของความมั่งคั่ง เดียวนี้สินค้าเพิ่มขึ้นทุกวัน การสร้างความมั่งคั่งในพื้นที่ชายแดนเพิ่มขึ้นทุกวัน เมื่อสองอาทิตย์ก่อนผมเพิ่งไปที่อำเภอขุนตาลในจังหวัดเชียงราย บริษัทจีนเข้ามาทำโครงการเลี้ยงโคขุนในพื้นที่ เขากำลังจะส่งออกวัวปีละ 2 แสนตัวไปจีน เพราะคนจีนกินเยอะ คนจีนโดยธรรมชาติกินเก่ง เฉพาะจากไทยปีหนึ่งส่งวัว 2 แสนตัว นี่เป็นขั้นต้น ซึ่งหมายความว่าเกษตรกรก็สามารถจะสร้างความมั่งคั่งจากโครงการเหล่านี้ไปได้ เดียวนี้เราก็เห็นกาแฟมีบทบาทมากในพื้นที่ชายแดน เราเห็นตลาดชายแดนถูกสร้างขึ้นมามากมาย

ประเด็นที่ผมอยากจะเรียนก็คือ การศึกษาชายแดน เรื่องของความมั่งคั่ง มันคงทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่งคั่งของพื้นที่ชายแดนมากขึ้น เวลาที่พูดถึงความมั่งคั่ง มันมีแนวคิดเยอะแยะ ลากไปถึงแนวคิดเมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมาของทางสังคมศาสตร์ ของทางมานุษยวิทยา เวลาศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ก็มักจะให้ความสนใจกับการค้า การสร้างความมั่งคั่ง การแลกเปลี่ยน กลับไปอ่านงานคลาสสิกของ

Malinowski เรื่อง “Argonauts of the Western Pacific” ทั้งเล่มพูดเรื่องอะไร พูดเรื่องของการค้าสิ่งมีค่าในมหาสมุทรแปซิฟิก ชาวบ้านล่องเรือเพื่อค้าขายแลกเปลี่ยนเปลือกหอยซึ่งเป็นเงินตราพื้นบ้าน แล้วการค้านี้เป็นการค้าที่ทำโดย Big Man ผู้หลักผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางสังคม ดังนั้น เรื่องของการสร้างความมั่งคั่งมันไปเกี่ยวพันกับอำนาจ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยเหตุนี้ เวลาที่เราดูการค้า เราดูเฉพาะเศรษฐกิจไม่ได้ เราต้องดูมิติทางเศรษฐกิจอื่นๆ ซึ่งแนวคิดนี้ก็ไปสอดคล้องกับวิธีคิดของนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอย่าง Polanyi ใน “The Great Transformation” ซึ่งบอกว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจมันพัวพันอย่างแยกไม่ออกกับมิติทางสังคม ถ้าเราไปดูงานของ Marcel Mauss นักมานุษยวิทยาฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงมาก เป็นหลานของ Durkheim เขียนหนังสือชื่อ “The Gift” พูดถึงแนวคิด Reciprocity เป็นหลักการทางสังคมแบบหนึ่งเกี่ยวข้องกับการค้า การแลกเปลี่ยน ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ดังนั้น การค้า การสร้างความมั่งคั่ง เป็นเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมไปด้วย Mauss บอกว่า ความมั่งคั่งเหมือนกับเป็นคุณค่าพื้นฐานเลยของความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยเหตุนี้ เวลาที่เราสนใจทำความเข้าใจกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หนึ่งไม่พ้นที่จะต้องไปดูการทำมาหากินของเขา การสร้างความมั่งคั่งของเขา หนังสือ “Sweetness and Power” ของ Sidney Mintz นักวิชาการที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่ง นำเสนอว่า การผลิตน้ำตาลจากอ้อยเป็นพื้นฐานของการสร้างความมั่งคั่งในภูมิภาคแคริบเบียน ถ้าไม่มีการค่าน้ำตาล พื้นที่เหล่านี้ก็ยังคงเป็นชุมชนแบบเดิม แต่การผลิต การแสวงหาความมั่งคั่งจากอ้อยทำให้พื้นที่ตรงนี้กลายเป็นศูนย์กลางเครือข่ายการค้าน้ำตาลเชื่อมโยงไปทั่วโลก

งานอีกชิ้นหนึ่งที่เป็นงานคลาสสิกไปแล้วทั้งที่ออกมาเมื่อ 20 ปีที่แล้วนี่เอง คืองานของ David Graeber พูดเรื่องทฤษฎีมานุษยวิทยาว่าด้วยระบบคุณค่า สิ่งที่ Graeber พยายามจะบอกคือ คุณค่าทางเศรษฐกิจกับคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมเป็นสองด้านของเหรียญเดียวกัน คุณค่านี้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมโลก งานของนักเศรษฐศาสตร์ก็น่าสนใจ เช่นงานของ Thomas Piketty งานนี้สำคัญเพราะว่าเขาเป็นนักเศรษฐศาสตร์ ส่วนน้อยที่เวลาพูดถึงระบบเศรษฐกิจแล้วเขาไปเน้นเรื่องของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สิ่งที่ Piketty พยายามจะบอกแล้วไปโยงกับความมั่งคั่งก็คือว่า

ความมั่งคั่งและการสืบทอดความมั่งคั่ง มันคือรากเหง้าของโครงสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แต่เล่มที่ผมอยากชี้ชวนให้ความสนใจมากที่สุดคือเล่มนี้ สองเล่มสุดท้ายเป็นเล่มสำคัญมาก ก็คืองานของ เว็นจิ้นจาง เป็นนักวิจัยจากไต้หวัน จาก Academia Sinica ทำงานดีมาก ศึกษาพ่อค้าจีนยูนนานบริเวณชายแดนจีน-พม่า-ไทย แล้วทำต่อเนื่องมา 20 ปี แล้วสิ่งที่อาจารย์จางพยายามนำเสนอคือว่าพอไปดูการค้า ไปดูคนชายแดน มันสะท้อนความเป็นมนุษย์ออกมาอย่างไร งานคลาสสิกของนักวิจัยท่านนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเล่มนี้ ชื่อว่า Beyond Borders ซึ่งพูดถึงชีวิตของชนชายแดนผ่านเรื่องเล่า ผ่าน narrative ของผู้คนในพื้นที่ เว็นจิ้นจาง บอกว่าการไปศึกษาชีวิต มันทำให้เรามองเห็นว่ากลไกตลาดมีความสัมพันธ์อย่างซับซ้อนกับเงื่อนไขทางสังคมการเมืองของภูมิภาคและท้องถิ่น เพราะฉะนั้นแค่ดูชีวิตของคน ชีวิตของคนจะสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมือง ไม่ใช่เฉพาะมิติทางเศรษฐกิจ อีกประเด็นหนึ่งซึ่งสำคัญมากที่หนังสือเล่มนี้นำเสนอคือ ชนชายแดนนี้แหละที่เป็นพลังขับเคลื่อนการค้าและความมั่งคั่งในบริเวณชายแดน งานชิ้นนี้ยังทำในสิ่งที่มหัศจรรย์มากคือไปดูการตอบโต้ระหว่างคนชายแดนกับรัฐ คนชายแดนต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐอย่างไร แล้วอย่าลืมว่าเจ้าหน้าที่รัฐพม่าอะไร มันคุณะ มันไม่ใช่ หน่อมแน้มเหมือนรัฐไทยนะ ทหารพม่านีมันเอาจริงนะ แต่ว่าคนที่ทำการค้าบริเวณชายแดนก็มีเทคนิควิธีที่จะต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ มีกลวิธีในการหลบหลีกต่างๆ เมื่อเผชิญหน้ากับการตรวจสอบ ควบคุมโดยกลไกรัฐสมัยใหม่ เพราะฉะนั้นการศึกษาพวกนี้ล้นแล้วแต่มีประเด็นเรื่องของการค้า การสร้างความมั่งคั่งเป็นพื้นฐานในตัวของมันเอง

เล่มสุดท้าย ผมชิงพูดก่อนเพราะเขาจะมาพูดพรุ่งนี้ หนังสือของ Simon Rowedder เพิ่งไปพูดที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เมื่อวาน หนังสือเล่มนี้น่าสนใจเพราะพูดถึงพ่อค้ารายย่อย ชาวบ้านที่ห้วยเม็งที่เชียงของนี่แหละ หรือว่าพ่อค้าลาวทางตอนเหนือซึ่งทำการค้า แต่พลังของหนังสือเล่มนี้คือเขาใช้คำว่า “ชาติพันธุ์นิพนธ์ว่าด้วยสิ่งเล็ก” (Ethnography of Smallness) หมายถึงการพูดถึงคนตัวเล็กตัวน้อย ให้ความสำคัญกับคนตัวเล็กตัวน้อย ปฏิบัติการ ความชำนาญของพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย ซึ่งเป็นหัวใจของการค้าชายแดน เพราะฉะนั้น การสร้างความมั่งคั่งของคนตัวเล็กตัวน้อยต่างหากที่เป็น

ประเด็นสำคัญของการค้าชายแดน แล้วชีวิตของคนพวกนี้ก็ทำให้เราเข้าใจพลวัตของเศรษฐกิจการค้าข้ามชาติและภูมิภาค ซึ่งผมก็จะเก็บไว้ให้ Simon พุดถึงหนังสือของตัวเองพรุ่งนี้ ผมจะไม่พุดมากไปกว่านี้

งานสุดท้ายที่ผมอยากจะพุดถึงก็คืองานของคนนี้ที่ไม่ได้พุดถึงชายแดนโดยตรง คือ Boaventura de Sousa Santos เป็นนักมานุษยวิทยาชาวโปรตุเกส ปัจจุบันมีชื่อเสียงมาก เขียนงานหลักๆ คืองาน 2 ชิ้นนี้ เล่มแรกคือ Epistemology of the South ออกมาปี 2014 อีกเล่มคือ The End of the Cognitive Empire ออกมาปี 2018 ก่อนโควิดนิดเดียว Santos อ้างแนวคิดที่พุดถึงคำที่เขาใช้ว่า “ความอยุติธรรมของระบบคิด” (Cognitive Injustice) เพื่ออธิบายให้เห็นถึงการละเลย การมองข้ามความรู้ของคนกลุ่มต่างๆ ที่ใช้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในการดำรงตนต่อสู้ทำการค้าในชีวิตประจำวัน ซึ่งกระแสหลักเวลาเราพุดถึงทุนนิยม เราพุดถึงเสรีนิยมใหม่ มักจะไม่พุดถึงคนตัวเล็กตัวน้อยเหล่านี้ Santos บอกว่าการครอบงำของตะวันตกมาตั้งแต่ยุคอาณานิคมทำให้เกิดการมองข้ามภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งที่เขาใช้คำนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือ “Epistemicide” หมายถึงการทำลายความรู้หรือญาณวิทยาของซีกโลกใต้ ด้วยเหตุนี้เองมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของคนตัวเล็กตัวน้อยที่ดิ้นรนทำมาหากินอยู่ตามชายแดน ยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของคนเหล่านี้ แล้วก็ปกป้องหวงแหนความหลากหลายของวิถีคิดและภูมิปัญญาที่เราเห็นอยู่จนชินในพื้นที่ชายแดนและในการเก็บรวบรวมข้อมูล ความรู้ที่มาจากประสบการณ์ของคนชายแดน ซึ่งwein จินจางก็ทำ Simon Rowedder ก็ทำ เป็นการนำเสนอรูปแบบของความรู้ที่ถูกมองข้าม ถูกกลบเลือน ถูกเพิกเฉย จากวัฒนธรรมความรู้กระแสหลัก

ด้วยเหตุนี้เองการที่เราจะมาให้ความสนใจกับความมั่งคั่ง การทำงานของคนตัวเล็กตัวน้อยมันจึงเป็นการปรับมุมมองทางญาณวิทยา เป็นการปรับ Epistemology ที่ช่วยสร้างความยุติธรรมของระบบคิดที่มันครอบงำและช่วยสร้างยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่อาจจะทำให้เสียงของ subaltern เป็นเสียงที่ผู้คนได้ยินมากขึ้น อย่างแม่น้ำโขงนี้คุณตะโกนไปเถอะ จิน ซึ่งเดี๋ยวนี้อะก็เลียนแบบฝรั่ง ใช้เรื่องของ technocratic thinking เน้นเรื่องของวิทยาศาสตร์ของการสร้างเขื่อน แต่ไม่เคยสนใจความรู้ของคนตัว

เล็กตัวน้อย เพราะฉะนั้น เวลาที่เราพูดถึงหนังสือเล่มนี้สำคัญเพราะว่า ผมอยากจะเรียนว่าแนวคิดเรื่องของ Cognitive Injustice หรือความยุติธรรมของระบบคิด มันทำให้เราเห็นการขยายอิทธิพลของจีนในปัจจุบันผ่านอภิมหาโครงการ BRI ซึ่งก็กำลังจะเข้ามา มีผลกระทบกับชีวิตของเรา สิ่งที่จีนทำผ่าน BRI กำลังทำสิ่งเดียวกับที่ตะวันตกทำในช่วงอาณานิคม ก็คือผลิตซ้ำความรุนแรงทางความคิด หรือการทำลายระบบของความรู้ท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำโขง เพราะฉะนั้น BRI narrative เรื่องเล่า ภาษาที่พูดถึง Transnational Connectivity การเชื่อมโยงข้ามชาติ การสร้างรถไฟความเร็วสูง การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การค้า พลังงาน การเงิน การท่องเที่ยว จากยุโรป แอฟริกา มาสู่เอเชีย วิธีคิดนี้ก็กำลังผลิตซ้ำความด้อยค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกครั้งหนึ่ง จากที่ยุคอาณานิคมทำมาแล้ว แล้วก็ดับบังเสียงของท้องถิ่นอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่งานวิชาการหลายกระแสอย่างเช่น กลุ่ม Postcolonial กำลังรื้อสร้างจักรวรรดินิยมทางความคิด แบบ Euro-American Cognitive Empire ชื่อหนังสือเล่มนี้เลย Cognitive Empire คือจักรวรรดิทางความคิด โครงการ BRI ของจีนก็กำลังสร้าง Chinses Cognitive Empire หรือจักรวรรดิความคิดแบบจีนขึ้นมาใหม่ซึ่งอันตรายพอๆ กัน

สรุปประเด็นที่ผมพูดมาทั้งหมดคือพยายามจะบอกว่า การทำวิจัยชายแดนอาจต้องหันมาให้ความสนใจกับการสร้างความมั่งคั่งในชีวิตของผู้คน การทำวิจัยประเด็นเหล่านี้ อาจจะเริ่มต้นจากแนวคิดที่หลากหลายว่าด้วยความมั่งคั่ง ว่าด้วยธรรมชาติ ว่าด้วยทรัพย์สิน อาจจะต้องไปดูพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยความมั่งคั่ง ชนชายแดนสะสมทุนอย่างไร อันนี้ก็เป็นงานที่ไม่ค่อยมีคนทำ ในยุคที่เราพูดถึง Flexible Accumulation ทุนยืดหยุ่น เราไม่ค่อยเอา concept พวกนี้มาพูดถึงชนชายแดนสักเท่าไร งานของ Anna Tsing ที่พูดถึงการหลอมรวมพลังและความเสียดทาน อันนี้ก็เป็นแนวคิดที่เราเอามาใช้ได้เวลาพูดถึงการสร้าง ความมั่งคั่งในรูปแบบต่างๆ สิ่งเหล่านี้สร้างผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม และธรรมชาติแวดล้อมของท้องถิ่นอย่างไร ซึ่งพรุ่งนี้ครูตี (นิวัฒน์ ร้อยแก้ว) ก็จะพูดถึงธรรมชาติแวดล้อมของแม่น้ำโขงให้ทุกท่านฟัง ขณะเดียวกัน การสร้างความมั่งคั่งไม่ใช่มีมิติด้านบวกอย่างเดียว Wealth มันมีอีกด้านหนึ่งคือ โภคทรัพย์มันมาพร้อมกับโรคทรัพย์ มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเราจำเป็น

จะต้องดูทั้งสองด้านไปพร้อมกัน ในฐานะที่เป็นกระบวนการเดียวกัน สรุปสุดท้ายก็คือว่า การตั้งคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชายแดนกับความมั่นคงมันน่าจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลุ่มลึกมากขึ้นเกี่ยวกับท้องถิ่น การดิ้นรนต่อสู้ การเอาตัวรอดของชนชายแดน

ปาฐกถา "ปลดปล่อยพรมแดนรัฐ-ชาติออกจากแม่น้ำโขง"

นิวัฒน์ ร้อยแก้ว

ประธานกลุ่มรักษ์เชียงของ

9 กันยายน 2565

สวัสดีท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ขอขอบคุณสำนักวิชานวัตกรรมสังคมและมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงที่ให้เกียรติผมได้มาพูดในวันนี้ เรื่องราวที่จะมาพูดในวันนี้ นั่นคือเรื่องราวที่กำลังเป็นที่สนใจของสังคมอยู่พอสมควร คือเรื่องราวของแม่น้ำโขง ผมคิดว่าทุกคนก็คงรู้จักกันดีว่าแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญอย่างไรบ้าง ซึ่งสถานการณ์แม่น้ำโขงตอนนี้ ถ้าเราลองนึกภาพแม่น้ำโขงเป็นคน ก็คือแม่น้ำโขงกำลังป่วย ป่วยหนักจากการกระทำหลายๆ อย่างกับแม่น้ำโขง สถานการณ์แม่น้ำโขงตอนนี้คือหนักหน่วงมาก เมื่อวานนี้ผมก็ไปที่รัฐสภา ก็เรื่องราวของแม่น้ำโขงนี้แหละ เรื่องการจะสร้างเขื่อนปากแบง ซึ่งเขื่อนนี้ก็จะสร้างปัญหาอีกมากมายให้กับคนในลุ่มน้ำโขง แล้วก็ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผมจะพูดวันนี้ด้วย คือเรื่องของคำว่า “อธิปไตย” เรื่องของ “รัฐ” เรื่องของ “ชาติ” ซึ่งเขื่อนที่สร้างขึ้นมาก็เกี่ยวกับเรื่องพวกนี้มากที่ผ่านมา

หัวข้อที่สำนักวิชานวัตกรรมสังคมให้มาพูดวันนี้คือ "การปลดปล่อยพรมแดนรัฐ-ชาติออกจากแม่น้ำโขง" กว่าปีผ่านมามีเขื่อนเกิดขึ้นมากมายบนแม่น้ำโขงและเกิดวิกฤติหรือปัญหาขึ้นมากมาย และเป็นวิกฤติที่เหมือนไม่มีทางออก เขื่อนทางตอนบนก็เกิด 2 เขื่อนแล้ว ทางตอนล่างไซบุรี ดอนสะโฮง เกิดขึ้นไปแล้วและขณะนี้ก็จะเกิดขึ้นอีก ปากแบง หรือบางปากลาย รัฐบาลก็จะไปเซ็นสัญญาอยากผลิตไฟฟ้าจากเขื่อนพวกนี้ นี่ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีเขื่อนเกิดขึ้นอีก เรื่องราวพวกนี้กำลังถูกขับเคลื่อนอย่างรวดเร็ว ที่ผมพูดถึงเขื่อนปากแบงก็คือ ที่ผ่านมารัฐบาลได้มาคุยกับพี่น้องชาวบ้านแล้วก็มาพูดถึงเรื่องการชะลอตัวนี้ไป แต่ว่าตัวนี้ก็กลับขึ้นมาอีกจากทุนไทยในไทยที่ร่วมกับต่างชาติ เริ่มมีการผลักดันทำสัญญาให้ซื้อขายไฟ พวกนี้คือเรื่องที่เป็นปัญหามาก และการทำสัญญาซื้อขายไฟ ประชาชนเราก็เคยฟ้องศาล เขื่อนไซบุรีนี้แหละ ฟ้องตั้งแต่ปี 55-56 มา

ตัดสินปี 65 ศาลปกครองสูงสุดตัดสินปี 65 ประเด็นก็คือชาวบ้านก็มองว่าสัญญาซื้อขายไฟฟ้ามันทำให้เกิดผลกระทบกับแม่น้ำโขง มันเกิดการสร้างเขื่อน การตัดสินของศาลก็มองว่าสัญญาการซื้อขายไฟฟ้าไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบ ไม่ได้ทำให้เกิดปัญหากับแม่น้ำโขง เขื่อนต่างหากที่ทำให้เกิดปัญหา ประเด็นพวกนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจแล้วมันจะเกิดขึ้นเรื่อยๆ สามารถมองต่างได้หลายมุม นักกฎหมายหรืออะไรต่างๆ เขาก็มองได้หลายอย่าง อันนี้ก็ยังเป็นปัญหาอยู่ ผมคิดว่าเรื่องราวพวกนี้ในปัจจุบันไม่สามารถที่จะหยุดยั้งเรื่องเขื่อนได้เลย เพราะฉะนั้นเขื่อนแม่น้ำโขงก็เหมือนกับวิกฤติที่เหมือนไร้ทางออก ซึ่งในรูปนี้คือเรื่องราวต่างๆ ของแม่น้ำโขงที่มันเกิดขึ้น

การปลดปล่อยพรมแดนรัฐชาติออกจากแม่น้ำโขงมีประเด็นจากแม่น้ำโขงกับการพัฒนาที่ผ่านมา ซึ่งเกิดปัญหามากมายในหลายด้าน ผลกระทบกับผู้คนในลุ่มน้ำ กระทบกับระบบนิเวศน์ สิ่งมีชีวิตในแม่น้ำโขงตลอดทั้งสาย ปัญหาพวกนี้เกิดจากโครงการขนาดใหญ่ที่ผมพูดไปแล้วก็คือ “เขื่อน” เขื่อนสร้างบนแม่น้ำโขงโดยการอ้างความชอบธรรมสิ่งสำคัญที่ขอบอ้างกันมาตลอด เขื่อนที่สร้างโดยการอ้างความชอบธรรมว่าที่ตั้งของเขื่อนอยู่ในอธิปไตยแห่งรัฐชาติของตน นี่คือสิ่งที่เกิดขึ้น บอกว่ามันอยู่ในรัฐชาติของตนเอง ซึ่งมันทำให้ละเอียดหรือไม่สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้าน เขื่อนไซยะบุรีสร้างมาเริ่มทำงานปี 62 จนเดี๋ยวนี้การแก้ไขปัญหาดังกล่าว มันยังไม่เกิดขึ้น มันเป็นการแสดงว่าไม่ได้สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนลุ่มน้ำและผลกระทบกับระบบนิเวศต่างๆ การละเอียดหรือไม่สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้านหรือประชาชนที่อยู่ร่วมและใช้แม่น้ำโขงร่วมกันของแต่ละประเทศ ขณะที่แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติ เป็นของทุกคน ประชาชนใช้ร่วมกันตลอดทั้งสายน้ำ แต่สิ่งสำคัญที่เรามองเห็นมาตลอดคือ “รัฐชาติ” มักใช้อำนาจครอบงำการใช้ทรัพยากรที่ประชาชนหลายประเทศใช้ร่วมกันโดยแต่ละรัฐก็ไม่ได้คำนึงถึงคนลุ่มน้ำและประชาชนทั้งลุ่มน้ำเลย

รัฐชาติที่ผ่านมาเป็นรัฐชาติที่แข็งตัว อ้างอธิปไตยแห่งรัฐว่าสามารถทำอะไรก็ได้ต่อแม่น้ำ แม้ว่าแม่น้ำสายนั้นจะเป็นของคนหลายชาติก็ตาม การสร้างพรมแดนรัฐชาติในแบบเก่าๆ ทำให้เห็นว่าแม่น้ำสายสำคัญอย่างแม่น้ำโขงเกี่ยวพันกับการเมือง การพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต อย่างที่เรามองเห็นกันอยู่ ถ้าจะให้ชัดก็คือ

ตั้งแต่ยุคล่าอาณานิคม ที่ให้ได้ชัดเจนคือเริ่มมีการเกิดรัฐขึ้นมาโดยใช้แม่น้ำเป็นเส้นแบ่งเขตแดน แม่น้ำโขงในอดีตก่อนหน้านั้นไม่มีเส้นแบ่งเขตแดนเหมือนยุคสมัยปัจจุบันที่แต่ละรัฐมองกันอยู่ มีการใช้แม่น้ำเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ ซึ่งอันนี้เป็นเรื่องสำคัญทำให้เกิดการอ้างอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศ กับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เขตแดนของตน ซึ่งเรามองว่าการจัดการนั้นรัฐไม่ได้กระทำเพียงลำพังกับแม่น้ำโขง สิ่งสำคัญที่หนุนเสริมให้ให้มีการขับเคลื่อนในแม่น้ำโขงมากยิ่งขึ้นคือเรื่องทุน ทุนใหญ่ นี่คือรูปภาพที่เอามาให้ดูจาก google นี่คือบริษัทพลังงานขนาดใหญ่ในประเทศเราเอง และเป็นตัวจักรสำคัญผลักดันเรื่องเขื่อนปากแบง เขื่อนสารคามอย่างหนัก นี่คือความร่วมมือของรัฐและทุนใหญ่ เฉพาะรัฐก็ยังทำอะไรไม่ได้ แต่ทุนก็คือตัวสำคัญอีกอันที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อน

ทุนใหญ่พวกนี้ก็มองเห็นแต่เพียงผลประโยชน์ การค้าขายทรัพยากรลุ่มน้ำโขงแล้ว ก็ไม่ได้คิดถึงการมีส่วนร่วมของคนลุ่มน้ำโขงด้วย การสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงตอนบนในประเทศจีนปัจจุบันมีถึง 12 เขื่อนแล้ว เขื่อนที่ 12 จะเสร็จแล้ว ซึ่งการสร้างเขื่อนทางตอนบนเป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำโขงซึ่งเป็นการละลายของหิมะจากหิมาลัย การละลายที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำโขง ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำและการสร้างเขื่อนไฮดรอปาวเวอร์หรือการสร้างเขื่อนทางตอนล่าง เช่น การสร้างเขื่อนดอนสะโฮงและเขื่อนที่จะสร้างขึ้นอีกทางตอนล่าง 11 เขื่อนในโครงการที่วางไว้ทั้งหมด โครงการเหล่านี้แหละที่จะสร้างในแต่ละประเทศคือมูลเหตุสำคัญของ “การพัฒนาที่ไม่สมบูรณ์” เพราะการพัฒนาอย่างนี้มองเฉพาะพื้นที่ของตนหรือเพียงรัฐชาติของตนเท่านั้น ไม่ได้มององค์รวม และที่สำคัญคือเป็นการมองการพัฒนาที่ตัดความเชื่อมโยงระบบนิเวศของลุ่มน้ำ อันนี้สำคัญมาก ใครจะทำอะไรก็ได้บ้านตัวเอง แต่แม่น้ำมันถูกตัดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับระบบนิเวศอันนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก เมื่อเขาพูดถึงแม่น้ำ เขาต้องพูดถึงต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพราะมันเชื่อมร้อยเชื่อมโยงกัน แต่การกระทำแต่ละเขื่อน แต่ละประเทศตัดความเชื่อมโยงของระบบนิเวศ ของลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก เราเห็นว่า มันเกิดผลกระทบขึ้นมากมายเพราะสิ่งนี้ อย่างที่ผมบอกว่าธรรมชาติ แม่น้ำเป็นองค์รวม เราจะเห็นว่าปลาที่ว่ายอยู่ตรงพรมแดนของรัฐชาติ มันจะวางไข่ริมฝั่งไหนก็ไม่ใช่ว่ามัน

จะเป็นปลาสัญชาติของประเทศนั้น ไม่มีปลาลาว ปลาไทย ไม่มีปลาจีน ปลาของเขมร ไม่มี ปลาพวกนี้เป็นปลาของกลุ่มน้ำโขง มันไม่มีพรมแดน ไม่มีรัฐชาติ แต่คนเอาจคำว่า “พรมแดนรัฐชาติ” ไปใส่ให้ ระบบนิเวศแม่น้ำโขงมันไม่มีพรมแดน มันเชื่อมร้อยกันหมด ทั้งตะกอนและสายน้ำก็ต้องไหลอย่างอิสระ ซึ่งผมบอกว่าการสร้างเขื่อนเป็นการตัดความเชื่อมโยงของระบบนิเวศทั้งลุ่มน้ำ เพราะว่าแม่น้ำมีชีพจรของมัน ในฤดูฝนเป็นฤดูน้ำหลาก ฤดูน้ำหลากก็คือฤดูการวางไข่ของปลา กับการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตต่างๆ น้ำพวกนี้ก็ยังท่วมเข้าไปในแม่น้ำสาขา ท่วมเข้าไปยังพื้นที่ wetland ท่วมเข้าไปในพื้นที่ โตนเลสาบ ไปวางไข่ ไปเจริญเติบโต นี่คือการเชื่อมโยงที่เราเห็นกันอยู่ ปลาพวกนี้ก็ได้อพยพไปวางไข่ ส่วนหน้าแล้งแม่น้ำโขงก็จะแห้งตามธรรมชาติ คือยกระดับในหน้าฝน และลดลงในหน้าแล้ง นี่คือการชีวิตของแม่น้ำ ฤดูแล้งเมื่อแม่น้ำแห้งลง ปลาฤดูหนาวในแม่น้ำสาขาก็จะอพยพลงมาในแม่น้ำแม่ของมันคือแม่น้ำโขง ปลาพวกนี้ก็จะลงมาหากินในแม่น้ำใหญ่ๆ สิ่งที่สำคัญอันหนึ่งที่เป็นอาหารของปลาที่เชื่อมโยงในระบบนิเวศก็คือ “โก” โกเป็นสิ่งสำคัญ เป็นอาหารของปลาและของคน การกักน้ำในฤดูน้ำหลากและปล่อยน้ำในฤดูน้ำแล้งถือว่าเป็นการตัดความเชื่อมโยงของระบบนิเวศและของผู้คนข้ามพรมแดนรัฐชาติ อีกอย่างหนึ่งคือมันเป็นการตอกย้ำการครอบงำของระบุนิเวศของรัฐชาติต่อระบบนิเวศของแม่น้ำโขงที่ผมพูดถึง สิ่งนี้จำเป็นต้องได้รับการปลดปล่อยจากรัฐชาติอันแข็งกร้าวนี้ออกไป เพื่ออะไร เพื่อสร้างสำนึกว่า แม่น้ำโขงเป็นทรัพยากรของโลก ของคนทั้งโลก สร้างสำนึกการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน สำนึกที่เป็นสิทธิของประชาชนร่วมกัน นี่คือนี่ที่จะต้องทำ ต้องปลดปล่อยรัฐชาติออกไป

ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงข้ามพรมแดนจากการอ้างอธิปไตยของรัฐตนในการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงหรือแม่น้ำนานาชาติเป็นเรื่องที่สะสมมากกว่า 2 ทศวรรษแล้ว ปัญหาสำคัญอันหนึ่งที่ผมมองเห็นคือ ตัวบทกฎหมายเป็นเรื่องที่สำคัญมากอันหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตัวบทกฎหมายในการแก้ไขปัญหข้ามพรมแดนผมยังมองว่าไปไม่ถึงไหน ขณะที่การพัฒนาในลุ่มน้ำโขงมันไปอย่างไร ตัวบทกฎหมายและระเบียบมันไปไม่ถึงไหน ทั้งการเยียวยาผู้คนที่สำคัญคือการรับแรงเยียวยาแม่น้ำ ก่อนที่แม่น้ำจะตาย เรื่องพวกนี้ถ้าได้รับการเยียวยาและมีกฎหมายที่

ชัดเจนผู้คนและแม่น้ำมันก็จะกลับมาได้ มันก็จะฟื้นคืน ยกตัวอย่างเช่น เขื่อนปากแบง เราฟ้องศาล ศาลยกฟ้อง สิ่งหนึ่งที่ศาลยกฟ้องก็คือศาลบอกว่าพระราชบัญญัติเรื่องสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ไม่ได้พูดถึงผลกระทบข้ามพรมแดน นี่คือการเตือนปัญหาที่ผมคิดว่ามันเป็นปัจจัยสำคัญในเรื่องของการจะรักษาแม่น้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำโขง

ในขณะนี้ยังไม่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับใดๆ ที่จะพาให้แม่น้ำโขงรอดพ้นจากวิกฤตจากเขื่อนครั้งนี้ ที่ผ่านมา และรวมทั้งที่จะเกิดขึ้นใหม่ด้วย กรณีไชยะบุรี ศาลก็ตัดสิน ก็ชัดเจนว่ากฎหมายของเรา ระเบียบยังไม่ถึง ต้องมีการพูดคุย แก้ไข ซึ่งเรื่องนี้ผมว่าเป็นบทเรียนอันหนึ่งที่จะชี้ให้สังคมและสาธารณชนให้ได้รับรู้ว่าการรักษาทรัพยากรธรรมชาตินั้น กฎหมายเป็นเรื่องสำคัญ ถ้ากฎหมายไปไม่ถึง การบังคับใช้มันไปไม่ถึง มันก็จะเกิดความเสียหายอย่างมาก คำพิพากษาของศาลปกครองต่อเขื่อนไชยะบุรี เขื่อนปากแบง หรือเขื่อนอื่นๆ ที่สร้างในแม่น้ำโขงในเขตแดนประเทศลาว ซึ่งเราไม่สามารถที่จะเข้าไปตัดสินหรือกำหนดได้ แม้ว่าผู้พัฒนาโครงการจะเป็นทุนขนาดใหญ่จากบ้านเรา กฎหมายไทยไม่สามารถทำอะไรได้ อันนี้เป็นเรื่องที่น่าคิด เงินไทย บริษัทไทย สร้างเขื่อน ผลกระทบกลับมาถึงคนไทย เรื่องพวกนี้ต้องได้คู่อีกมิติหนึ่ง มันไม่ได้ดูแบบมิติของประโยชน์อย่างเดียว มิติที่มันเกิดผลกระทบกับพี่น้องชาวบ้านมันก็ต้องดูด้วย เพราะฉะนั้นกฎหมายผมว่ามันยังไปไม่ถึงจริงๆ มันยังต้องมีการพูดคุยอีกมากมาย พอสมควรว่าเราจะต้องทำอย่างไร ซึ่งกฎหมายก็มีผลเรื่องเขตแดน เพราะมันอยู่ในประเทศลาว เป็นเรื่องของอธิปไตย เรื่องของรัฐไปแล้ว แต่ผลกระทบมันก็กลับมาหาพี่น้องชาวบ้านนั่นแหละ เพราะฉะนั้นการปลดปล่อยพรมแดนรัฐชาติออกจากนิเวศทรัพยากรธรรมชาติที่ทุกคนใช้ร่วมกันหลายรัฐจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดแล้วในยุคสมัยปัจจุบัน ถ้าเรายังไม่ช่วยกันพูดคุยหรือขับเคลื่อนในเรื่องนี้ ทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันไม่มีเหลือแน่นอน เพราะอันนี้ก็ของฉัน ของเธอ แต่จริงๆ แล้วมันไม่ใช่ของฉัน ของเธอ เป็นของโลกใบนี้

การปลดปล่อยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะก้าวไปสู่การที่มีน้ำ มีสิทธิโดยธรรม โดยธรรมชาติของมันเอง ที่จะปกป้องตัวเอง สายน้ำก็ต้องได้ไหลอย่างอิสระ ตะกอน ผุงปลา ก็ต้องได้ไหล ได้ว่ายอย่างอิสระ ระบบนิเวศทั้งโลกหรือสภาพอากาศสิ่งแวดล้อมของเรา

ที่มีอยู่ใบเดียว ซึ่งเราจะเห็นชัดเจนเรื่องอากาศ เรื่อง pm 2.5 นี่มันชัดเจน มันไหลไปหา
กันหมด มันเคลื่อนไปหากันหมด มันมีผลกระทบหมด การใช้ทรัพยากรเพียงสำนักว่าอยู่
ในเขตอธิปไตยของบ้านเราเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถที่จะลดปัญหาสำคัญที่ทำลายของ
โลกได้ สิ่งเราเห็นคือสภาวะโลกป่วน โลกมันร้อน climate change อะไรต่างๆ พวกนี้
มันเกิดขึ้น มันรุนแรงขึ้นด้วย เรื่องพวกนี้ถ้าเราไม่ปลดปล่อยสำนักพรมแดนรัฐชาติออก
จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องเข้าใจว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นทรัพยากรของโลก
ร่วมกัน อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ซึ่งอันนี้
เป็นรายงานระดับโลกที่รายงานไว้มากมายหลายปี ของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่า
ด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ IPPC แห่งสหประชาชาติ ทำให้เห็นว่าสำนักตรงนี้
มันเริ่มเกิดขึ้นแล้วเหมือนกัน ความเปลี่ยนแปลงของอากาศโลกใบนี้มันต้องช่วยกัน
หมดแล้ว ต้องมีสำนักร่วมกันแล้ว สำนักโลกใบเดียวก่อน แม่น้ำก็เหมือนกัน แม่น้ำโขงมี
5-6 ประเทศ ต้องมีสำนักร่วมกัน แต่ทุกวันนี้มันไม่มีสำนักร่วมกัน มันมีสำนักของใคร
ของมัน ของรัฐแต่ละรัฐไป สิ่งพวกนี้ต้องถูกผลักดัน รณรงค์

การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับภัยธรรมชาติจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย
หากไม่สามารถปลดปล่อยพรมแดนรัฐชาติให้เท่าทันและข้ามพ้นผลประโยชน์ของตน
ใหญ่และรัฐชาติ ไปสู่ผลประโยชน์ของประชาชนทั้งโลก นี่คือนิยามสำนักใหม่ในโลก
ใบเดียวก่อนจะต้องเกิดขึ้น การนิยามสำนักใหม่ของคนทั้งโลก ทั้งในเรื่องสิทธิแม่น้ำ
สิทธิมนุษยชน ไม่เช่นนั้นการหยุดยั้งภาวะโลกร้อนจะเป็นไปไม่ได้เลย ดังที่ผมพยายาม
ย้ำอยู่ตลอดเวลา สุดท้าย วาระของโลก อนาคตของโลก อนาคตของลูกหลาน จึงจำเป็น
อย่างยิ่งที่จะต้องร่วมกันปลดปล่อยพรมแดนรัฐชาติออกจากแม่น้ำโขง ถ้าเราไม่
ขับเคลื่อนเรื่องนี้ แม่น้ำโขงคงหมดอนาคตเพราะว่าเราจะไปพูดถึงเรื่องสิทธิก็ลำบาก
เพราะแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติ ไร้ประเทศ จะพูดเรื่องสิทธิของแม่น้ำ รัฐนั้นพูด รัฐ
นี้ไม่พูด รัฐนั้นทำ รัฐนี้ไม่ทำ มันก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้นเรื่องสำนักร่วมกัน
เป็นเรื่องใหญ่แล้ว เรื่องสำนักใหม่ของรัฐชาติในแม่น้ำโขง มันต้องมีสำนักร่วมกันเพื่อ
ปลดปล่อยการจัดการทรัพยากรที่ถูกรัฐเดี่ยวจัดการให้มารวมกัน เพื่อให้
ทรัพยากรธรรมชาติมันอยู่ได้

บทคัดย่อผลงานนำเสนอ

การจัดการทุนวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าเชียงราย ในยุคโลกาภิวัตน์ : ทางเลือกหรือทางรอด (?) ของผู้คนในพื้นที่ชายแดน

ดุจฤดี คงสุวรรณ¹ กษิรา ภิวงศ์กูร² วรรณญา พรหมสาขา ณ สกลนคร³
ทศพล คชสาร⁴ ปทุมพร แก้วคำ⁵ และภาณุพันธ์ จิตคำ⁶

บทความนี้มีวัตถุประสงค์การนำเสนอ คือ (1) เพื่อนำเสนอระบบฐานข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา และ (2) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ โดยใช้แนวคิดของอรชุน อับปาดูราย (Appadurai, 1996) และกระบวนการที่วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าผ่านมุมมองของอิริค โคเฮน (1988; 1989; 2001) และเมติน่า (2003) มาปรับใช้ งานศึกษาพบทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน 11 ชุมชน จำนวน 11 สาขา ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม ภูมิปัญญาและทักษะฝีมือช่าง กีฬา ภูมิปัญญาไทย แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ภาษา ภาษาถิ่นและภาษาชาติพันธุ์และชนชาติพันธุ์ และผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมและผู้ประกอบการวัฒนธรรม

ผู้เขียนใช้ “การท่องเที่ยวชาติพันธุ์” ในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการทุนทางวัฒนธรรมในบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ ผ่านมิติของ “กระบวนการทำให้ (วัฒนธรรม) กลายเป็นสินค้า” โดยมองว่าในฐานะเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมจะดำรงตนอย่างไรท่ามกลางปรากฏการณ์ทางสังคมที่ข้ามผ่านเส้นพรมแดนทางภูมิศาสตร์ สู่ภูมิทัศน์เชิงชาติพันธุ์ที่ผู้คนเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน โดยอาศัยสื่อและวิทยาการที่ก้าวหน้า ทุนที่เสรี ออกไปสอดส่องความคิด อุดมการณ์หรืออุดมคติของชุมชนที่ข้ามพรมแดนนั้น จะนำมาซึ่งทางรอดหรือทางเลือกของชุมชนเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมที่ไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ

คำสำคัญ เมืองเก่าเชียงราย การจัดการทุนวัฒนธรรม โลกาภิวัตน์ พื้นที่ชายแดน

- ¹ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- ² สำนักวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- ³ สังกัดสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- ⁴ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- ⁵ สำนักวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- ⁶ สำนักวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

อำนาจอธิปไตยแบบผสมผสาน: การบริหารจัดการและ กระบวนการยุติธรรมในพื้นที่พักพิงชั่วคราว

ปรียาภรณ์ ชันกำแพง
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พื้นที่พักพิงชั่วคราว เป็นพื้นที่ที่อยู่ในสภาวะยกเว้น มีกฎระเบียบที่ใช้บังคับเฉพาะพื้นที่และมีตัวละครที่มีบทบาท และอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่ที่นอกเหนือจากหน่วยงานของรัฐ บทความชิ้นนี้ต้องการศึกษาถึงอำนาจ การใช้อำนาจของสถาบันที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ทั้งอำนาจของรัฐบาลไทยและอำนาจเหนือรัฐ รวมถึงการปะทะ การปรับเปลี่ยนของอำนาจเหนือในพื้นที่ดังกล่าว โดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้หนีภัยการสู้รบในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ผลการศึกษาพบว่า การอยู่ในสภาวะยกเว้นของพื้นที่พักพิงชั่วคราว รัฐไทยใช้อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนเพื่อการดูแลความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยในภาพรวม โดยมีสถาบันต่างๆ ใช้อำนาจและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่พักพิงชั่วคราวในการดูแลความเรียบร้อยเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ความเป็นสภาวะยกเว้นเช่นนี้ มิได้ทำให้ผู้หนีภัยตกอยู่ในสภาวะเปลือยเปล่า ที่รอคอยความช่วยเหลือและขาดอิสรภาพ แต่พวกเขาสามารถมีส่วนร่วมและตัดสินใจในการจัดการที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตน

คำสำคัญ พื้นที่พักพิงชั่วคราวผู้หนีภัยจากการสู้รบ ผู้ลี้ภัย สภาวะยกเว้น

สาวพีจี: พรหมแดนบนเรือนร่างที่เคลื่อนย้ายกับร่างกายที่ถูกยึดครอง

มนทิชา วงศ์อินตา

นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างข้อเสนอเชิงแนวคิด ผ่านการวิเคราะห์และทบทวนวรรณกรรมเป็นหลักเกี่ยวกับร่างกายของผู้หญิงซึ่งเป็นคนทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบันเทิงยามค่ำคืนในบริบทของการเป็นเมืองท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มหญิงสาวจะถูกคัดเลือกให้เข้ามาเป็นพนักงานโปรโมทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านบริษัทเอเจนซี่ และจะถูกให้ทำสัญญาว่าต้องทำศีลกรรมก่อนเริ่มทำงาน เช่น ศัลยกรรมจมูกหรือหน้าอก เนื่องจากงานวิชาการที่ผ่านมาได้ศึกษาการสร้างวินัยในที่ทำงานหรือในโรงเรียนผ่านกฎการใส่เครื่องแบบ การสแกนลายนิ้วมือเข้า-ออก ฯลฯ เพื่อให้ดูเหมือนว่าพนักงานถูกจับตามองอยู่ จึงจะต้องทำงานเพื่อให้ได้ผลผลิตออกมา อีกทั้งงานศึกษาเรื่องร่างกายของผู้หญิงในสังคมบริโภคนิยมมักจะกล่าวถึงประเด็นของสถานะจิตไร้สำนึกที่ครอบงำสังคม โดยทำงานผ่านมายาคติที่ประกอบสร้างโดยสื่อ แต่ยังไม่มีการศึกษาที่กล่าวถึงการสร้างวินัยโดยการจัดการร่างกายของแรงงานหญิงในแง่ของการให้พนักงานทำศัลยกรรม งานศึกษาชิ้นนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าในกระบวนการเข้ามาเป็นเป็นแรงงานผู้หญิงในอุตสาหกรรมบันเทิงเชิงท่องเที่ยวยามค่ำคืนต้องใช้ความสวยงามร่างกายในการทำงาน ร่างกายของพวกเธอเหล่านั้นถูกทำให้เข้ามาสู่กระบวนการจัดการร่างกายที่มากกว่ากฎการแต่งกาย และนายจ้างได้สร้างเงื่อนไขอันแยบยลเข้มข้นอีกชั้นหนึ่งในการครอบงำแรงงานเพื่อให้พนักงานสาวอยู่ทำงานให้นานขึ้น

คำสำคัญ การสร้างวินัย ร่างกาย ผู้หญิง แรงงาน ศัลยกรรมความงามพลาสติก

ความรู้ ความเข้าใจ ต่อกระแสความหวาดกลัวอิสลาม ในชุมชนเทศบาลเมืองปัตตานี

อรชา รักดี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การศึกษาความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้ผลกระทบของสภาวะความรู้สึกหวาดกลัวอิสลามในชุมชนเทศบาลเมืองปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้ผลกระทบของสภาวะความรู้สึกหวาดกลัวอิสลามในชุมชนเทศบาลเมืองปัตตานี การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถาม 4 ตอน ซึ่งดำเนินการในประชากรที่อยู่ในชุมชนของเทศบาลเมืองปัตตานีทั้ง 19 ชุมชน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบโควตาชุมชนละ 6 ตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 3 กลุ่มตัวอย่าง และประชากรที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม 3 กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 114 กลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้ผลกระทบของสภาวะความรู้สึกหวาดกลัวอิสลามในกลุ่มตัวอย่างในชุมชนเทศบาลเมืองปัตตานีมีอยู่ในระดับต่ำหรือน้อย อีกทั้งไม่ปรากฏความแตกต่างระหว่างศาสนาที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม แต่หากพิจารณาย่อยไปที่ตัวแปรที่สำคัญเช่น การศึกษาจะพบความแตกต่างโดยเฉพาะในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับชนะวิทย์และการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรีโดยผลการศึกษาพบว่า กลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อสภาวะความรู้สึกหวาดกลัวอิสลามสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาอื่นๆ โดยกลุ่มที่มีการศึกษาระดับชนะวิทย์และกลุ่มการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรีมีระดับความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้ผลกระทบของสภาวะความรู้สึกหวาดกลัวอิสลามในระดับปานกลาง ผลการศึกษาที่พบว่าความรู้ ความเข้าใจและการรับรู้ผลกระทบที่มีในระดับต่ำทำให้นักสังคมศาสตร์และผู้กำหนด

นโยบายควรพิจารณาและระวังความขัดแย้งในสังคมที่มีความเปราะบางและเป็นบันไดที่นำไปสู่ความรุนแรงตามแนวคิดปิรามิดแห่งความเกลียดชัง

คำสำคัญ สภาวะความรู้สึกลัวหวาดกลัวอิสลาม ปิดตานี้ ความรู้ ความเข้าใจ

การประยุกต์ใช้แนวคิดเมืองอัจฉริยะเพื่อสร้างความปลอดภัย ให้กับประชาชนในจังหวัดปัตตานี

สุรอุจน์ ช่อไม้ทอง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ในช่วงระยะเวลาปัจจุบันประชากรในเขตพื้นที่เมืองมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมเช่น ปัญหาจราจร การสาธารณสุขและปัญหาอาชญากรรม แนวคิดหนึ่งที่มีประสิทธิภาพที่นำมาใช้เพื่อรองรับกับปัญหาจากการเติบโตของเมืองก็คือแนวคิด “เมืองอัจฉริยะ” ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสนใจที่นำเอาแนวคิดเมืองอัจฉริยะมาใช้ในการบริหารจัดการสำหรับหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น เทศบาลเมืองปัตตานีเป็นเทศบาลที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองปัตตานีและเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจของจังหวัดปัตตานี รวมทั้งเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญๆของจังหวัดเช่น ศาลากลางจังหวัดและโรงพยาบาลประจำจังหวัด นอกจากนั้นเทศบาลเมืองปัตตานียังเป็นพื้นที่ที่มีสถิติการก่อเหตุความรุนแรงในลำดับต้นๆของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อสร้างความปลอดภัยในพื้นที่เทศบาลเมืองปัตตานีจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะว่าความปลอดภัยเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนต่างๆ อย่างไรก็ตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยประสบกับความท้าทายเช่น การขาดองค์ความรู้ งบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นของเมืองที่นำไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ

ดังนั้น นักวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องเมืองอัจฉริยะเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองปัตตานี โดยวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้จะประกอบไปด้วย 1) เพื่อสำรวจสภาพโครงสร้างพื้นฐานที่นำไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะแห่งความปลอดภัยของเทศบาลเมืองปัตตานี 2) เพื่อค้นหาปัจจัยที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเทศบาลเมืองปัตตานีไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะแห่งความปลอดภัย สำหรับพื้นที่ในการทำวิจัยในครั้งนี้คือเทศบาลเมืองปัตตานี

กลุ่มตัวอย่างจะประกอบไปด้วย 1) เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเช่น ผู้บริหารของเทศบาลเมืองปัตตานี เจ้าหน้าที่จากสำนักงานท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี เจ้าหน้าที่จากกองแผนและยุทธศาสตร์จังหวัดปัตตานีและผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี เป็นต้น 2) หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเช่น ตัวแทนกลุ่มนักธุรกิจท้องถิ่น และ 3) ตัวแทนภาคประชาชนและภาคประชาสังคมเช่น คณะกรรมการชุมชน เป็นต้น โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงและการใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่เพื่อทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แบบสอบถามเชิงโครงสร้างถูกนำมาใช้เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจะใช้สำหรับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในเทศบาล หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและ ตัวแทนภาคประชาชน การเก็บข้อมูลทุติยภูมิเช่น แผนพัฒนาของเทศบาลเมืองปัตตานีและแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้วิธีการจัดกลุ่มข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ descriptive analytics ที่สอดคล้องต่อวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผู้วิจัยทำการอภิปรายข้อค้นพบเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในอนาคต

ผลการศึกษาพบว่านโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพื่อการเป็นเมืองอัจฉริยะ ของรัฐบาลส่งผลดีต่อการดำเนินโครงการของเทศบาลเมืองปัตตานีสำหรับปัจจัยขับเคลื่อนที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเป็นเมืองอัจฉริยะแห่งความปลอดภัยของเทศบาลเมืองปัตตานีจะประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยเทคโนโลยีเช่น การเข้าถึงเทคโนโลยี 2) ปัจจัยทางด้านองค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านความตระหนักของผู้นำท้องถิ่น 3) ปัจจัยทางด้านสังคมเช่น ปัจจัยเรื่องสถานการณ์ความไม่สงบที่เป็นปัจจัยสำคัญและ 4) ปัจจัยทางด้านงบประมาณเช่น การมีแหล่งงบประมาณสนับสนุนที่หลากหลาย จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ ถึงแม้ว่าประเด็นเรื่องเมืองอัจฉริยะเป็นประเด็นที่ค่อนข้างใหม่และมีความเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนในระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาในครั้งนี้จะพบว่าปัจจัยที่ไม่ใช่เทคโนโลยีเป็น

องค์ประกอบที่สำคัญอย่างมากต่อการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการทางด้านเมือง
อัจฉริยะแห่งความปลอดภัย โดยมีแนวทางคือ 1) การสร้างความรู้และความตระหนัก
ของผู้นำท้องถิ่น 2) การสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน 3) การเผยแพร่ข้อมูล
ข่าวสารให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

คำสำคัญ เมืองอัจฉริยะ ความปลอดภัย เทศบาลเมืองปัตตานี

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชายแดนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: กรณีศึกษาชุมชนรอบนอกในเขตเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา

ดร.ฮาฟิส สาและ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งธรรมชาติของชุมชนรอบนอกในเขตเทศบาลเมืองเบตง 2) เพื่อพัฒนากลุ่มเยาวชนในและนอกระบบการศึกษาเพื่อรองรับการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนจาเราะกังกาและชุมชน กาบปะกอตอในเขตเทศบาลเมืองเบตง และ 3) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และแผนธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชนรอบนอกในเขตเทศบาลเมืองเบตงสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนโดยมุ่งรองรับนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน ร่วมกับจุดแข็งและโอกาสที่เป็นไปได้ ทำให้ได้โจทย์ของงานวิจัยคือ “จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชนและพัฒนาศักยภาพในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนได้อย่างไร” โดยอาศัยทีมวิจัยที่รวมผู้เชี่ยวชาญสหสาขา จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้แก่ ด้านการบริหารธุรกิจและการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาสังคม อัตลักษณ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่น และการด้านการปกครองท้องถิ่น ที่มีประสบการณ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวของท้องถิ่น รวมทั้งร่วมกับนักบริหารการศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองเบตง (ผู้อำนวยการโรงเรียน) ที่ช่วยในเรื่องพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนและชุมชนโดยในช่วงแรกเป็นการจัดกระบวนการสร้างพื้นที่การเรียนรู้โดยมีฐานอยู่ในโรงเรียนเทศบาลในเขตชุมชนและเชื่อมโยงกับการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวท้องถิ่นโดยร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลเมืองเบตง หน่วยงานภาคีเครือข่าย และกลุ่มชาวบ้านที่เป็นเครือข่ายการทำงานเดิมของโรงเรียน

การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1.การพัฒนากลุ่มเยาวชน 2. เพิ่มศักยภาพชุมชน ในพื้นที่ 2 ชุมชน คือ จาเราะกาเงา และกาแปะกอตอซึ่งอยู่ติดกันและเป็นพื้นที่ที่ทางโรงเรียนเทศบาล 2 ได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมผลิตภัณฑ์กาแฟและทะเลหมอกอยู่เดิมแล้ว แต่ขาดการต่อยอดให้ไปถึงการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่หลากหลาย ควบคู่กับ 3.การพัฒนาแผนธุรกิจ ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (เดิน-วิ่งทะเลหมอก ศึกษาพืชพันธุ์หายาก และหมู่บ้านกาแฟ) รวมทั้งเชิงวัฒนธรรม (แพ็คเก็จทัวร์ครึ่งวันที่เชื่อมต่อชุมชนเขตเมืองและชุมชนรอบนอกในเขตเทศบาล)

กิจกรรมหลักในการดำเนินการวิจัย คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ รวมทั้งสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นถิ่นในโรงเรียน เส้นทางเรียนรู้ธรรมชาติและพืชพันธุ์หายาก เดิน-วิ่งและท่องเที่ยวทะเลหมอก ร้านอาหารพื้นถิ่นในฐานะพื้นที่การเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ วังเก่า กาแฟโบราณ และข้าวหลามเบตง โดยเน้นการมีกระบวนการมีส่วนร่วมของคนทุกช่วงวัย เพื่อส่งผ่านความรู้และเกิดความยั่งยืนในกระบวนการแปลงต้นทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้

คำสำคัญ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ชายแดน เทศบาลเมืองเบตง

แรงงานไร้ทักษะไทยเชื้อสายมลายูกับการหวนกลับสู่วิถีแรงงานข้ามชาติ

สุโรณี สายนุ้ย

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ประเทศไทยและมาเลเซียมีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การมีพรมแดนที่ติดต่อกันและการมีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมใกล้เคียงกันกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันประกอบไปด้วย คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทำให้ผู้คนระหว่างสองประเทศมีการเคลื่อนย้ายไปมาหาสู่อยู่ตลอดเวลา ทั้งด้วยเหตุผลของการแต่งงาน ไปมาหาสู่ระหว่างเครือญาติ หรือการโยกย้ายไปทำงาน ช่วงเวลาที่ประเทศมาเลเซียมีความมั่นคงทางการเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีความต้องการแรงงานจำนวนมาก และมีการนำเข้าแรงงานจากต่างประเทศเกือบทุกระดับชั้น ทั้งที่เป็นแรงงานที่มีฝีมือ (Skilled workers) และไร้ฝีมือ (Unskilled workers) (โครงการวิจัยชุดชายแดนไทย-มาเลเซีย, 2556) แรงงานไร้ฝีมือเหล่านั้นมีทั้งที่เดินทางไปอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ลักษณะงานที่แรงงานไร้ฝีมือเข้าไปทำงาน คือ งานในร้านนวด งานรับจ้าง ตลอดจนงานด้านเกษตรกรรมโดยเฉพาะงานในร้านต้มยำฮาลาล ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศมาเลเซีย และการดำเนินธุรกิจเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยแรงงานไทยเชื้อสายมลายูจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปเป็นแรงงานเนื่องจากมีความเป็น”คนไทย”และเป็น”มุสลิม” ประกอบกับข้อจำกัดของการมีงานทำในพื้นที่ ความไม่เพียงพอของรายได้ของครัวเรือน ความยากจน การว่างงาน และไม่สามารถหางานทำที่เหมาะสมหรืองานที่มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเอง (นิสากร กล้าณรงค์, 2548) ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชาชนประชาชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นจำนวนมาก ตลอดจนการเดินทางที่สะดวกและลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน และอัตราเงินค่าตอบแทนของประเทศมาเลเซียดีกว่าประเทศไทยมาก (พรพันธุ์ เขม คุณาคัย และ ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ, 2552)

แต่นับเนื่องจากปี พ.ศ.2562 หลังจากที่ประเทศมาเลเซียประสบภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวทำให้ค่าเงินริงกิตตกต่ำอันเป็นเหตุให้แรงงานไทยที่ทำงานในประเทศมาเลเซียบางส่วนไม่ต่อสัญญาจ้างกับนายจ้างหรือในบางรายขอยกเลิกสัญญาจ้างก่อนครบกำหนด ประกอบกับผลกระทบจากการปิดประเทศหรือล็อกดาวน์ อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค Covid-19 นับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 ทำให้รัฐบาลมาเลเซียประกาศให้แรงงานผิดกฎหมายออกจากประเทศมาเลเซียนับตั้งแต่เดือนเมษายน 2563 เป็นต้นมา เหตุสำคัญสองประการนี้ส่งผลให้แรงงานไทยทั้งที่เข้าไปทำงานอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมายทยอยเดินทางกลับประเทศไทย การเดินทางกลับของแรงงานเหล่านั้น ทั้งที่ใช้ช่องทางการเดินทางออกประเทศที่ถูกกฎหมายและสำหรับแรงงานที่ผิดกฎหมายเดินทางกลับตามช่องทางธรรมชาติบริเวณเขตแนวชายแดนต่าง ๆ ทั้งนี้ สถิติคนไทยข้ามชายแดนเข้าไทย ตั้งแต่วันที่ 18 เมษายน 2563 ถึงวันที่ 19 เมษายน 2564 มีคนไทยข้ามชายแดนไทย-มาเลเซีย ถูกต้องตามกฎหมาย 24,900 คน ส่วนลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย 4,910 คน ซึ่งคาดว่า ณ ปัจจุบันมีการลักลอบเข้ามามากกว่าหมื่นคน (<https://news.thaipbs.or.th/content/303465>)

กลุ่มแรงงานเหล่านี้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการโยกย้ายกลับถิ่นกลับ โดยเฉพาะแรงงานไร้ทักษะ (unskilled workers) เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางการศึกษา ไม่มีอาชีพที่ประเทศไทยรองรับ โดยส่วนหนึ่งมีกระบวนการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ในขั้นต้นคือ การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น (กิตกรณ์ ไตรเดช และคณะ, 2564) การหางานทำทั้งในและนอกภูมิลำเนาของตน ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากแทบไม่มีการจ้างงาน ส่วนหนึ่งมีทุนรอนเปิดร้านอาหารหรือร้านน้ำชาขนาดเล็ก ส่วนหนึ่งเลือกที่จะเร่ขายของตามท้องถนน แรงงานเหล่านี้มีความความหวังว่าจะได้กลับไปทำงานในประเทศมาเลเซียอีกเมื่อสถานการณ์โรคระบาดคลี่คลายลง (กิตกรณ์ ไตรเดช และคณะ, 2564) เมื่อภาคธุรกิจต่างๆในประเทศมาเลเซียสามารถเปิดดำเนินการได้ อันหมายถึงการที่พวกเขา กลับเข้าสู่ภาวะการถูกจ้างงานและมียานทำอีกครั้ง

ปัจจุบันกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือไทยเชื้อสายมลายู ได้ทยอยกันเดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียอีกครั้ง แม้ว่าก่อนหน้านี้ประเทศมาเลเซีย มีแนวทางในการจัดการแรงงานที่ผิดกฎหมายด้วยการเข้มงวดกับการสร้างระบบติดตามแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในประเทศ มีมาตรการกวาดล้างแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายที่เรียกว่า Ops Nyah I และ Ops Nyah II ที่มีความหมายว่า “กำจัดออกไป” ซึ่งเป็นการดำเนินการตรวจสอบ กวดขันและจับกุมแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายทั้งในสถาน ประกอบการและที่พักอาศัยของแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งส่งแรงงานข้ามชาติที่ผิด กฎหมายกลับสู่ประเทศต้นทางหรือเข้าสู่กระบวนการนิรโทษกรรม (Agus 2000: 6)

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งทำความเข้าใจสถานการณ์ของแรงงานไร้ทักษะ(unskilled workers) และศึกษาแนวทางหรือแนวนโยบายของมาเลเซียที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ โดยมุ่งศึกษาในช่วงระยะเวลาหลังการแพร่ระบาดของ Covid-19 และมีการเปิดด่านพรมแดนประเทศทั้งสองประเทศแล้วเนื่องจากสถานการณ์ covid 19 คลี่คลายลง การศึกษาใช้กระบวนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเน้นสัมภาษณ์จากกลุ่มสมาคมักธุรกิจไทยในมาเลเซีย กลุ่มแรงงาน ตลอดจนการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องในเชิงนโยบายและการจัดการแรงงานข้ามชาติในปัจจุบัน

ผู้ลี้ภัย/ผู้หนีภัยสงครามในศูนย์พักพิงชั่วคราวกลุ่มเดิมในค่าย 9 แห่ง

มาลี สิทธิเกรียงไกร

ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ลี้ภัยจากประเทศเมียนมาได้พักอาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยบริเวณชายแดนไทย เมียนมา มาเป็นเวลาร่วม 3 ทศวรรษแต่สังคมไทยมีความเข้าใจผู้ลี้ภัยน้อยมาก การนำเสนอ
งานครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมไทยเข้าใจผู้ลี้ภัยและปฏิบัติต่อพวกเขาในฐานะ
มนุษย์คนหนึ่ง โดยจะอธิบายสถานการณ์ชีวิตผู้ลี้ภัย คนเหล่านี้คือใคร รัฐไทยปฏิบัติและ
ให้ความช่วยเหลือคนเหล่านี้อย่างไร สถานะบุคคลและสิทธิของพวกเขาเป็นอย่างไร คน
เหล่านี้จะถูกรวมเข้า (Integration) กับสังคมไทยได้อย่างไร โดยข้อมูลส่วนใหญ่ได้มา
จากการดำเนินงานวิจัยเรื่องทางเลือกเชิงนโยบายการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยในค่ายพักพิง
ชั่วคราว และได้สัมภาษณ์ผู้ลี้ภัย ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์เพิ่มเติม รวมทั้งการติดตาม
สถานการณ์ด้านนโยบาย

คำสำคัญ ผู้ลี้ภัย/ผู้หนีภัยสงคราม ศูนย์พักพิงชั่วคราว นโยบายผู้ลี้ภัย

นโยบายของรัฐไทยเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยจากเมียนมา

ศิรดา เขมานิภูฐาไท

สำนักวิชาการระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และวิกฤตทางการเมืองในเมียนมาส่งผลให้ประเทศไทยเป็นรัฐผู้รับผู้ลี้ภัยจากเมียนมาตลอดหลายทศวรรษ ทั้งผู้ลี้ภัยในค่าย ผู้ลี้ภัยในเมือง รวมถึงมีผู้พลัดถิ่นจากเมียนมาในรูปแบบอื่นๆ และแรงงานข้ามชาติบางส่วนที่ย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ประเทศไทยด้วยแรงผลักดันที่ผสมทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ นโยบายของรัฐไทยต่อผู้ลี้ภัยจากเมียนมาอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลทางความมั่นคงแห่งชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะการหลีกเลี่ยงที่จะให้นโยบายของรัฐไทยเป็นปัจจัยดึงดูดผู้ย้ายถิ่นฐาน และเนื่องจากรัฐไทยมิได้เป็นภาคีในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยผู้ลี้ภัย การจัดการผู้ลี้ภัยที่ผ่านมาจึงมักอยู่ในรูปแบบของความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรด้านมนุษยธรรม ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายตามบรรทัดฐานระหว่างประเทศขั้นพื้นฐานหรือเท่าที่จำเป็นตามเหตุผลทางมนุษยธรรม นอกจากนี้ นโยบายผู้ลี้ภัยของรัฐไทยยังมีปัจจัยจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยและเมียนมาซึ่งมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปมาในช่วงทศวรรษที่ 1990 ถึงทศวรรษของปี 2000 ทำให้นโยบายของรัฐไทยต่อผู้ลี้ภัยบางนโยบายมีลักษณะเฉพาะกิจและมีความเป็นการเมืองสูง

เมื่อเมียนมาเข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในทศวรรษที่ 2010 รัฐไทยมีความพยายามที่จะผลักดันผู้ลี้ภัยในค่ายกลับเมียนมา แม้ยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร แต่มีความคาดหวังที่จะเห็นพัฒนาการในทางที่ดีขึ้นและไม่เกิดปัจจัยผลักดันการย้ายถิ่นฐานครั้งใหญ่จากเมียนมาอีก อย่างไรก็ตามสิ่งที่คาดหวังได้ถูกทำลายด้วยการรัฐประหารในเมียนมาในปี 2021 นโยบายของรัฐไทยต่อผู้ลี้ภัยมีความไม่ชัดเจนและหลายครั้งถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยจากสงครามบริเวณชายแดนที่ไม่เพียงพอ ส่วนการให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยทางการเมืองต้องอาศัยช่องทางที่ไม่เป็นทางการ

ในขณะที่มีผู้ย้ายถิ่นฐานจำนวนมากต้องอยู่ในสถานะแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีเอกสาร นอกจากนี้ ยังมีประเด็นถกเถียงเรื่องการจัดการผู้ลี้ภัยในค่าย โดยมีข้อเสนอให้พวกเขาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างเป็นทางการอีกด้วย งานเสวนานี้จึงจะอีกพื้นที่หนึ่งในการร่วมกันหาทางออกในเรื่องนโยบายเรื่องผู้ลี้ภัยของประเทศไทย

คำสำคัญ ผู้ลี้ภัย การย้ายถิ่น นโยบายผู้ลี้ภัย

Cross-Border Mobility and Local Development; a Case Study of Japanese Transnational Community in Chiang Rai

Jaruwan Hatapasu

School of Social Innovation, Mae Fah Luang University

A mobility of people generates transnational communities, an inevitable consequence of globalization. A "transnational community" is a group of people who have moved to another country and have lived there for a while, while continuing to have close ties to their home country. This study sheds light on the phenomena of a Japanese transnational community in Chiang Rai. There are some of Japanese have built a form of connections among Japanese and with the locals, for instance a "Foundation for Education and Development for the highlander." It was established to help the locals in Chiang Rai, mostly ethnic groups who comes from difficult backgrounds. Their ministries are to support the education for ethnic children and youth, to help stateless people, to strengthen a local community.

This study places a spotlight on the connections that Japanese have through this foundation. This research will examine the characteristics of Japanese transnational community and the dynamic of it through the activities under this foundation. I will investigate how the network of the Japanese transnational community is tied and expanded within and across national borders. Lastly, I will discuss the impacts of the Japanese transnational community on local economic, social, and cultural development.

This study applies qualitative method and an ethnography fieldwork. This research will be carried out in Chiang Rai and follow the network onward. The data will be collected from related documents, observations, questionnaire, and in-depth interviews of key informants both Thais and Japanese. The data will be analysis by using the concept of transnational communities, notions of transnational network and social formation. I hope this study would fill the gaps in knowledge of this group of people and would widen the horizons of knowledge on transnational studies.

Keywords Cross-border, Mobility, Japanese community, Japanese community in Chiang Rai

Creating a Transborder Community for the Preservation of Local Cultural Artifact

Sakiko Kawabe

National Museum of Japanese History, Japan

This presentation will discuss a new way to preserve and pass on local cultural artifacts by a transborder community of researchers, artists, and local citizens. Cultural artifacts, such as tableware, utensils, tools, clothes, adornments, and furniture used and disposed of in people's daily lives, are important materials to understand the culture and changes of everyday life in local communities. Therefore, many collections of everyday objects are kept in regions and countries today. In Japan, cultural artifacts (so-called "mingu"), especially ones used before the period of high economic growth (from the 1950s to the 1970s), were collected and preserved throughout the country to protect them from disappearance due to the drastic changes in lifestyle through the rapid economic growth (so-called "Mingu Boom"). This boom was the result not only of researchers but also of people in government and everyday life who felt uncomfortable and threatened by the rapid changes in lifestyle and culture and came to recognize the importance of folk artifacts as something that should be protected. In combination with the boom in the construction of regional museums that occurred around the same time, cultural artifacts were collected actively in various regions. They were stored and exhibited in local folk museums or otherwise in elementary schools, community centers, and private residences. However, most of these local cultural

artifacts are now in a state of dead storage and not used as historical and cultural materials. Although these artifacts were once collected to be preserved, they will be lost if there is no countermeasure. How can we preserve these collections through generations?

I propose "loose preservation" as a concept to solve the problem of everyday object collections. In traditional Western museology, the principle is that collected materials are stored and exhibited in a temperature- and humidity-controlled environment by museum specialists and that the value and condition of the materials are maintained forever into the future. On the other hand, loose preservation is a way of preserving materials to utilize and pass them on by finding new value in cultural artifacts in terms of diverse actors' perspectives while acknowledging changes in their condition. In loose preservation, local cultural artifacts are expected to be preserved in cooperation among various actors such as researchers, artists, and local citizens beyond a geographical and theoretical border of a community. A case study of the project for "Suzu no Okurazarae" and Suzu Theater Museum at the Oku-Noto Triennale will be introduced to discuss loose preservation and the creation of a transborder community.

Keywords Transborder community, Loose preservation, Local cultural artifact, Oku-not Triennale

Preservation and Use of Cultural Heritage by Local Activism Group

Virliany Rizqia

Graduate School of Human and Socio-Environmental Studies,
Kanazawa University

Cultural heritage is an inherited resources that is considered valuable and needs preserving. In the past, they used to be an ‘ordinary’ or daily objects, but because they are not actively used or produced anymore, there are efforts to keep and preserve the remaining. There have been researches and works of experts or professional scholars in protecting and preserving cultural heritage. In the process, they might or might not involve the local people who ‘own’ the heritage. But what about the local people’s own efforts in protecting and bringing out their own cultural heritage?

This study aims to highlight the efforts from the local people and local heritage activism group in preserving, using, and managing their cultural heritage. Even though they are locals, but they have to cross their ‘borders’ to collaborate and work together with stakeholders from the outside of local area, in order to reach more opportunities and advance their efforts in preserving the cultural heritage. However, especially in the case of pandemic era, where their mobility and physical activities are restricted, they also have to shift their activities remotely or through online platform in order to reach out to people beyond their border.

The case study takes place in Lasem, Central Java, Indonesia, where the people who live there comes from different religious/ethnic/cultural background, therefore they have various cultural heritage. There are a lot of local groups who that to preserve said heritage, but this study will use Lasem Heritage Foundation as the case study. This is a local heritage activism group from Lasem that is ‘open’ to people from outside Lasem who wants to join and together manage and preserve Lasem’s cultural heritage. The heritage that they take care of are mostly Batik, old Chinese-style houses, and urban planning of Lasem area. Ever since pandemic, they are able to shift their activities online and now doing them in hybrid method (online-offline).

Keywords Preservation, Cultural Heritage, Local Activism Group

ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจจากการเปิดด่านชายแดนประกอบ ต่อชุมชนประกอบ จังหวัดสงขลา

อัมรี ลาเต๊ะ และ นูร์ไอณี เจะหลง

นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านประกอบออก จากการตั้งด่านศุลกากรประกอบ จังหวัดสงขลา โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 10 คน ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ในพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยที่หมู่บ้านประกอบออก อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากการตั้งด่านศุลกากรประกอบที่มีต่อประชาชนในหมู่บ้านประกอบออกที่เห็นชัดคือ ด้านเศรษฐกิจที่เกิดผลกระทบเชิงบวก คือ การเพิ่มการจ้างงาน และเกิดอาชีพใหม่ที่เป็นารรับจ้าง เช่น การรับจ้างส่งสินค้าไปยังด่านฝงมาเลเซีย รวมถึงการขยายตลาดสินค้าด้านเกษตรกรรม เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะ หมาก ของชาวบ้านในหมู่บ้านประกอบออก ไปยังพื้นที่ฝงมาเลเซีย แต่ในขณะเดียวกัน ชาวบ้านบางส่วนก็สูญเสียอาชีพและรายได้ เนื่องจากก่อนการเปิดด่านชาวบ้านสามารถรับจ้างกรีดยางในสวนฝงมาเลเซียได้โดยการลักลอบแต่เมื่อมีการจัดตั้งด่านจึงไม่สามารถข้ามไปรับจ้างกรีดยางได้ ด้านผลกระทบด้านสังคมพบว่า ชุมชนมีความคึกคัก มีการเคลื่อนย้ายของประชากรในหมู่บ้านมากขึ้น มีผู้คนจากนอกหมู่บ้านเข้ามาอาศัยและทำงานในชุมชนเพิ่มขึ้น ทำให้ประชากรในชุมชนเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน พบว่ามีผลกระทบในเชิงลบ เช่น ปัญหาการเวนคืนที่ดินจากการขยายเส้นทางจราจรเป็น 4 ช่องทาง รวมถึงปัญหาการพัฒนาสาธารณูปโภคที่ไม่ทั่วถึง ที่แม้บางพื้นที่จะตั้งอยู่ใกล้กับอาคารสำนักงานด้านศุลกากรแต่พบว่าไม่มีไฟฟ้าใช้

คำสำคัญ ด่านประกอบ, ผลกระทบเศรษฐกิจและสังคม, บ้านประกอบออก

กระแสการรณรงค์ภาวะโลกร้อนในระดับสากลกับการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่ ตำบลรุสะมิแล และ ตำบลสะบารัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

สรยุทธ มือเยาะ และ วันดาอีญะห์ ดอเลาะ
นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การศึกษางานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการบริหารปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในประเด็น ขยะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลสะบารังและตำบลรุสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี รวมถึงการหาแนวทางการ แก้ไขปัญหาขยะโดยยึดหลักแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs), หลักคำ สอนศาสนาอิสลาม และการได้รับความร่วมมือการแก้ไขปัญหาในระดับสากลที่ส่งผลต่อระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็น ประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่าง เนื่องจากปัญหาขยะถือเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นทั่วโลก และมีความเชื่อมโยงกับ แนวคิดสากลที่หลายประเทศนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม งานวิจัยชิ้นนี้ได้้นำระเบียบการวิจัยที่เป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) มาใช้ในการศึกษา หาข้อมูลและวิเคราะห์ถึงข้อเท็จจริงโดยมีเครื่องมืองานวิจัยที่เป็นวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ทางผู้วิจัยได้ กำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 8 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกนี้จะประกอบไปด้วยคำถามพื้นฐานทั่วไปจนถึงคำถาม ที่เกี่ยวกับการจัดการแก้ไขปัญหาขยะ ซึ่งมีการจำแนกประเด็นโดยมีเกณฑ์การจำแนกตามสภาพแวดล้อมของ พื้นที่ตำบลสะบารังและตำบลรุสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ผลจากการวิจัยพบว่า กระแสการรณรงค์ภาวะโลกร้อนกับการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่ตำบลสะบารัง และตำบลรุสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญ และ ตระหนักถึงผลที่จะตามมา ทั้งนี้จากการรวบรวมข้อมูลกระแสการรณรงค์ภาวะโลกร้อนในระดับสากลที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันนั้น ไม่ได้มีผลต่อกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหามากนัก เนื่องด้วยพฤติกรรมที่มักง่าย แนวความคิดที่แตกต่าง และองค์ความรู้ที่มีไม่มากพอ รวมไปถึงการได้รับความ

ร่วมมือจากทุกฝ่ายที่ไม่เสมอภาค และการกระจายอำนาจที่ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้การจัดการปัญหาขยะไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายตาม แนวคิดของสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ ภาวะโลกร้อน การจัดการปัญหาขยะ เมืองปัตตานี

เรื่องเล่าของธงไชย: จากแรงงานข้ามชาติสู่ผู้ประกอบการ ธุรกิจขนส่งสินค้าข้ามแดน

กิตติยาณี แวโน๊ะ

นักศึกษาปริญญาตรี สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

งานเขียนชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษาชาติพันธุ์วรรณา โดยต้องการนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนและสิ่งของข้ามพรมแดนของรัฐชาติชาติผ่านชีวิตของแรงงานข้ามชาติคนหนึ่งที่ผันตัวเองจากการเป็นลูกจ้างรายวันไปสู่ผู้ประกอบการขนส่งสินค้าข้ามแดน ซึ่งสินค้าที่จัดส่งออกไปยังประเทศเมียนมาส่วนใหญ่เป็นสินค้าปัจจัยสี่ที่มีการผลิตและบริโภคในเมียนมา ในขณะที่เดียวกันมีการรับสินค้าที่เป็นปัจจัยสี่ที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการบริโภคในวิถีชีวิตประจำวันของชาวเมียนมา จึงสนใจว่าเพราะอะไรถึงมีการนิยมบริโภคสินค้าไทยของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาในจังหวัดเชียงราย โดยใช้วิธีการศึกษาเก็บข้อมูลทางด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนายธงไชย (นามสมมติ) และได้สังเกตการณ์การจัดการสินค้า ปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า เช่น การสร้างเครือข่าย การขยายฐานลูกค้า ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมีข้อสังเกตดังนี้ ประสพการณ์ 10 ปีในฐานะแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยจนกระทั่งได้พลิกผันชีวิตมาเป็นผู้ประกอบการของ ธงไชย ทำให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนของสองสิ่ง เพราะธงไชย ทำหน้าที่เป็นทั้งตัวแทนผู้ส่งและผู้รับสินค้าข้ามพรมแดนรัฐชาติ จะเห็นว่าจากกรณีศึกษานี้มีการเคลื่อนย้ายของสองสิ่งไปพร้อมกันๆกัน ทั้งการเคลื่อนย้ายของคน (Human mobility) และการเคลื่อนย้ายของวัตถุ (Material mobility)

คำสำคัญ แรงงานข้ามชาติ การเคลื่อนย้ายของคน การเคลื่อนย้ายของวัตถุ/สินค้า

เรื่องเล่าของ แม่ค้าร้านขายของชำชาวเมียนมาในจังหวัดเชียงราย

นิตยา ภูมิดอนชัย

นักศึกษาปริญญาตรี สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาชีวิตแม่ค้าร้านขายของชำชาวเมียนมาในจังหวัดเชียงรายที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์ในประเด็นว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนผ่านการทำความเข้าใจในบริบทการใช้ทุนทางสังคมในการสร้างและรักษาวัฒนธรรมเดิมของแรงงานข้ามชาติ รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้คือ เสนอให้เห็นมุมมองประสบการณ์ของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ชายแดนเพื่อทำความเข้าใจปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัว การสร้าง และรักษาวัฒนธรรมเดิมของแรงงานข้ามชาติที่เกิดขึ้นในประเทศปลายทาง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แรงงานข้ามชาติจากประเทศเมียนมาในจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีข้อสังเกตว่า แรงงานข้ามชาติมีการสะสมประสบการณ์และเครือข่ายทางสังคมในประเทศปลายทาง เช่น ประสบการณ์ด้านภาษา การใช้ชีวิต และเครือข่ายทางสังคม เช่น นายจ้าง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือให้สามารถขึ้นทะเบียนแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย รวมถึงให้โอกาสแรงงานข้ามชาติในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองจากการเป็นพนักงานในเกสเฮ้าส์จนกลายเป็นเจ้าของร้านขายของชำ

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้ทุนทางสังคมในการติดต่อสื่อสารและทำให้เกิดเป็นการบูรณาการทางวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติผ่านการขายของที่เป็นสินค้าจากประเทศต้นทางของแรงงานข้ามชาติ โดยของที่นำมาขายมีทั้งอาหาร เครื่องปรุง และยาสามัญประจำบ้าน ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายหรือลูกค้าเป็นแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาด้วย

กันเอง ทำให้แรงงานข้ามชาติสามารถปรับตัวและรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองให้
เกิดขึ้นได้ในประเทศปลายทาง

คำสำคัญ แม่ค้าชาวเมียนมา เครือข่ายทางสังคม แรงงานข้ามชาติ

เรื่องเล่าจากภาคสนาม: ภาคประชาสังคมกับแรงงานข้ามชาติ กรณีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงราย

ธนพงศ์ ณรงค์กุล

นักศึกษาปริญญาตรี สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การบันทึกภาคสนามในหัวข้อ เรื่องเล่าจากภาคสนาม: ภาคประชาสังคมกับแรงงานข้ามชาติ กรณีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาบทบาทสำคัญในการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะบทบาทสำคัญต่อแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาในช่วงวิกฤติการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และสถานะความไม่มั่นคงทางการเมืองของประเทศพม่า ที่ทำให้ชาวเมียนมาอพยพเข้ามาหาโอกาสในตลาดแรงงานไทยจำนวนมากทั้งแบบถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย อีกทั้งในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากกับเศรษฐกิจในประเทศไทยในหลายภาคส่วน จึงเป็นที่มาของ มติ ครม. 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 เห็นชอบ เรื่อง การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว สัญชาติกัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม เพื่อรองรับการฟื้นฟูประเทศภายหลังการผ่อนคลายมาตรการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19

จากการลงบันทึกภาคสนามในครั้งนี้โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม กระผมได้มีบทบาทในการทำงานกับกลุ่มอาสาสมัคร ณ ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงราย ในการทำแบบคำขอเพื่อยื่นลงทะเบียนนายจ้างขออนุญาตทำงานคนต่างด้าวตามมติ ครม. 5 กรกฎาคม พ.ศ.2565 และการยื่นบัญชีรายชื่อแจ้งความต้องการจ้างแรงงานต่างด้าว (Name list) ต่อกรมการจัดหางานเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนถัดไปตามขั้นตอนการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว

โดยศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงราย มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการให้ความช่วยเหลือในการจัดเตรียมข้อมูลเอกสารทั้งนายจ้างและลูกจ้างชาวเมียนมา เพื่อให้เข้าถึงตลาดแรงงานไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย รวมถึงเป็นหน่วยข้อมูลที่ให้

คำแนะนำและสนับสนุนแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงรายโดยประสานงานระหว่างแรงงานต่างด้าวและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แรงงานข้ามชาติและเจ้าหน้าที่ราชการไทย รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ ภาคประชาสังคม แรงงานข้ามชาติ โควิด-19 มติ ครม. 5
กรกฎาคม พ.ศ. 2565

ผลกระทบในผู้ประกอบการรายย่อยภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน จังหวัดเชียงราย

ภูริชญา พูนชัย

นักศึกษาปริญญาตรี สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

เมื่อกล่าวถึงการค้าทางชายแดนในจังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ทางตอนเหนือสุดของประเทศไทยและเป็นพื้นที่ติดเขตแดนกับประเทศเมียนมา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งสิ่งที่เป็นกิจกรรมระหว่างชายแดนดังกล่าวมักเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจกิจ อาทิ การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และการเดินทางขนส่งข้ามเขตแดน โดยปัจจุบันเป็นสิ่งที่ทั้งภาคประชาชนและรัฐให้ความสำคัญมากกว่าการมองเป็นเพียงแค่พื้นที่เฝ้าระวังทางภัยความมั่นคง และต่อมาได้ยกระดับพื้นที่เป็นกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจแห่งลุ่มน้ำโขง ซึ่งการค้าและการขนส่งข้ามแดนไทย-เมียนมา มีมูลค่าที่ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จำเป็นบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจข้ามพรมแดนและการสร้างปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มทุนรายใหญ่ ท้องถิ่น ประชาสังคมและกลุ่มทุนผู้ประกอบการรายย่อย แต่เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างภาวะโรคระบาดโควิด-19 ที่ส่งผลต่อการค้าทางชายแดนเป็นอย่างมากมาจากการปิดพรมแดนซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศ ทำให้การติดต่อระหว่างกันค่อนข้างยากขึ้น และยังทำให้การค้าและการขนส่งชะลอตัวลงซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ นอกจากจะกระทบกับผู้ประกอบการรายใหญ่ ผู้ประกอบการรายย่อยก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ซึ่งในการศึกษา ครั้งนี้มีความสนใจด้านผลกระทบของผู้ประกอบการรายย่อยในส่วนของ 1) ปัญหาและอุปสรรคในการขนส่งสินค้าข้ามแดนในผู้ประกอบการรายย่อย 2) ผลกระทบหลังการปิดด่านชายแดนไทย-เมียนมา ในมุมมองผู้ประกอบการรายย่อย โดยดำเนินการด้วยวิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ประกอบการค้าเนื้อสัตว์ในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่มีการทำกิจการในด้านการค้าและต้องจำหน่ายสินค้าแลกเปลี่ยนกับผู้ประกอบการระหว่างพรมแดน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล มีข้อสังเกตว่า 1) การจัดการรับส่งสินค้าในช่วงสถานการณ์ปกติที่ผู้ประกอบการจากฝั่งไทยและฝั่งเมียนมาเดิมมีการติดต่อค้าขายกันโดยตรงระหว่างผู้ค้า ทำให้สะดวกในการติดต่อรับส่งสินค้าผ่านชายแดน แต่ภายหลังจากสถานการณ์โควิด-19 การติดต่อทางการค้าระหว่างผู้ประกอบการ มีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดอุปสรรคในการจัดการรับส่งสินค้า 2) ด้านความถี่ในการรับส่งสินค้าที่จากเดิมก่อนช่วงของการระบาด ผู้ประกอบการทั้งฝั่งไทยและฝั่งเมียนมา มีการติดต่อรับส่งสินค้าบ่อยครั้งต่อสัปดาห์ แต่ในทางกลับกันช่วงปัจจุบันความถี่ในการติดต่อรับส่งสินค้านี้ระหว่างชายแดนก็ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบดังนี้ 1) ด้านการจัดการปริมาณและสัดส่วนของสินค้า เนื่องจากฝั่งผู้ประกอบการทางเมียนมา มีการเปลี่ยนแปลงการรับสินค้าจากการติดต่อล่วงหน้า เป็นการเปลี่ยนมารับสินค้าด้วยการมาที่ฝั่งไทยครั้งต่อครั้ง 2) ในด้านของรายจ่ายที่ยังคงต้องจ่ายดังเดิม สวนทางกับความไม่แน่นอนของรายได้ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการติดตามในด้านของมาตรการในปัจจุบันที่แม้ว่าสถานการณ์ของโรคระบาดจะควบคุมได้มากขึ้น แต่ก็ยังคงมีประเด็นที่น่าติดตามเกี่ยวกับการค้าข้ามพรมแดนของผู้ประกอบการรายย่อยว่ามีความเป็นไปได้ในด้านอื่นอีกหรือไม่อย่างไร

คำสำคัญ การค้าข้ามชายแดน สถานการณ์ฉุกเฉิน ผู้ประกอบการรายย่อย

ธุรกิจการเกษตรข้ามชาติของจีนและผลกระทบ: กรณีศึกษาการทำสวนกล้วยในประเทศลาว

เสถียร ฉันทะ

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บทความเรื่องธุรกิจการเกษตรข้ามชาติของจีนและผลกระทบ: กรณีศึกษาการทำสวนกล้วยในประเทศลาว มีวัตถุประสงค์ประการแรกเพื่อศึกษาปฏิบัติการข้ามชาติของระบบธุรกิจการเกษตรของทุนนิยมจีนผ่านการทำสวนกล้วยในประเทศลาว ประการที่สองเพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในประเทศลาว และประการที่สามเพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชนต่อผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในประเทศลาวจากการทำธุรกิจการเกษตรของผู้ประกอบการชาวจีน โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่าปฏิบัติการข้ามชาติของระบบธุรกิจการเกษตรของทุนนิยมจีนผ่านการทำสวนกล้วยในประเทศลาวเกิดขึ้นจากความร่วมมือของรัฐบาลจีนผ่านนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจกับรัฐบาลลาวและรัฐบาลเมียนมา การเข้ามาของอุตสาหกรรมการเกษตรสวนกล้วยจีนส่งผลกระทบทั้งด้านสังคมและชุมชน ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบทางเศรษฐกิจและผลกระทบทางสุขภาพ ทำให้ชุมชนมีการปรับตัวตามเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมของปัญหา

คำสำคัญ ธุรกิจการเกษตรข้ามชาติจีน สวนกล้วย ผลกระทบ ลาว

เมื่อรัฐไทยบอกว่า “ผู้ลี้ภัย” ในไทย ไม่มีอยู่จริง

ดร.ณิ ไพศาลพาณิชย์กุล
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การปรากฏตัวของผู้ลี้ภัยในประเทศไทย เป็นข้อความจริงที่รัฐบาลไทยไม่เคยยอมรับ การนิยามใหม่ให้เป็น “ผู้หนีภัยการสู้รบ” พร้อมๆ กับสถานะทางกฎหมายว่าเป็น “คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง” จึงเป็นทางออกตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยใช้นโยบายที่ยืนอยู่บนหลักมนุษยธรรมในการดำเนินการกับผู้ลี้ภัยบางกลุ่ม การคุ้มครองภายใต้หลักการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจึงเป็นการดำเนินการที่ไม่สม่ำเสมอ ที่ไม่เกินไปนักหากจะกล่าวว่าเป็นโชคดีของผู้ลี้ภัยบางคนบางกลุ่มไป งานชิ้นนี้จะทำการทบทวนถึงการจัดการผู้ลี้ภัยแต่ละกลุ่มของรัฐไทย ผ่านนโยบายกฎหมายฉบับต่างๆ จนถึงล่าสุดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ.2562 เพื่อวิเคราะห์ถึงประเด็นข้อเสนอต่อรัฐไทยในการจัดการกลุ่มผู้ลี้ภัยในประเทศไทย

คำสำคัญ ผู้ลี้ภัย สถานะทางกฎหมาย นโยบายผู้ลี้ภัย

ความมั่นคงรูปแบบใหม่กับบทบาทของภาคประชาสังคม ในอาณาบริเวณพรมแดนเชียงรายในสถานการณ์โควิด - 19

สืบสกุล กิจนุกร

สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

บทความนี้เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงรูปแบบใหม่กับบทบาทของภาคประชาสังคม โดยผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าในสถานการณ์โควิด 19 ระบาด ถึงแม้จะมีการประกาศปิดพรมแดนทั่วประเทศ รัฐกลับมีขีดจำกัดในการบริหารจัดการชายแดน เนื่องจากรัฐยังคงอาศัยกรอบคิดความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่เน้นการปกป้องชายแดนด้วยกองกำลังทหารซึ่งเน้นกีดกันการข้ามแดนของผู้คน ทางกลับกันภาคประชาสังคมซึ่งเป็นผู้กระทำการสำคัญภายใต้แนวคิดความมั่นคงรูปแบบใหม่ มีบทบาทอย่างสำคัญในการช่วยเหลือให้การข้ามแดนของผู้คนเป็นไปด้วยความราบรื่นในอาณาบริเวณพรมแดนเชียงราย

คำสำคัญ ความมั่นคงรูปแบบใหม่ ภาคประชาสังคม พรมแดนเชียงราย โควิด - 19

สิทธิของธรรมชาติ: พื้นฐานแนวคิดทางทฤษฎีกฎหมายที่สนับสนุน

นัทมน คงเจริญ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำ การใช้น้ำสำหรับบริโภค อุปโภค เมื่อพิจารณาในขอบเขตของแหล่งน้ำบนผิวดิน แม่น้ำนับเป็นแหล่งที่มาสำคัญที่หล่อเลี้ยงสังคมมนุษย์ การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำนอกจากบริโภค อุปโภคแล้วยังเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เช่น การเป็นเส้นทางคมนาคม และปัจจัยหลักในการพัฒนา ดังนั้น จากที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำมานับตั้งแต่การเริ่มตั้งถิ่นฐานมาจนถึงปัจจุบัน สังคมมนุษย์สร้างผลกระทบต่อน้ำมีมากขึ้นเป็นทวีคูณ ทั้งที่ก่อมลพิษ และที่มนุษย์เข้ามาควบคุมสายน้ำ ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและผู้คนอย่างมหาศาล พัฒนาการของแนวคิดทางกฎหมายที่จะคุ้มครองผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เริ่มเกิดขึ้นจากความเห็นทางกฎหมายที่เชื่อว่าสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากมนุษย์ ก็ควรจะมีสิทธิของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของสิ่งมีชีวิตชนิดพันธุ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์หรือพืช สิทธิของธรรมชาติ ที่เริ่มจากสิทธิของต้นไม้ ไปสู่สิทธิของแม่น้ำและระบบนิเวศ

การนำเสนอครั้งนี้ในประเด็นสิทธิของธรรมชาติ มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจถึงแนวคิดพื้นฐานซึ่งกำหนดกรอบทางอุดมการณ์ทางกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Ethics) การเปลี่ยนจุดศูนย์กลางจากมนุษย์ (Anthropocentric Approach) ไปสู่ธรรมชาติ (Eco-centric Approach) รวมถึงข้อถกเถียงอันมาจากหลักการทางกฎหมายในเรื่องผู้ทรงสิทธิ (Subject of Law) ที่เดิมผู้ทรงสิทธิจะต้องเป็นบุคคลตามกฎหมาย ที่เน้นมนุษย์เป็นผู้กระทำ ดังนั้นความมีตัวตน (Personhood) ของสิ่งอื่น ทำให้เกิดข้อถกเถียงถึงการแสดงออกถึงความต้องการของสิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร ความพยายามที่จะอธิบายถึงสิทธิของธรรมชาติ จากมุมมองของ

มานุษยวิทยากฎหมาย จากหลักการทางวิทยาศาสตร์และจริยศาสตร์ จากแนวทางการปฏิบัติของชนพื้นเมืองและมุมมองจากความเชื่อ เป็นต้น

จากแนวคิดพื้นฐานทางปรัชญา เข้ามาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายที่สะท้อนให้เห็นการเคารพสิทธิของธรรมชาติ ที่เริ่มจากเหตุผลข้อโต้แย้งต่อคำพิพากษาในยุคแรก ๆ เช่น ข้อถกเถียงของ Christopher Stone มาจนถึงการมีคำพิพากษาของศาลในหลายประเทศที่รับรองสิทธิของธรรมชาติ และปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเป็นทางการ ทั้งในระดับนานาชาติและในระดับท้องถิ่น การจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากกรณีของแม่น้ำโขง แม่น้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงผู้คนในหกประเทศลุ่มน้ำ หากจะนำแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของธรรมชาติเข้ามาพิจารณาแล้ว จะสามารถกำหนดขอบเขตในการจัดการร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกัน และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในความร่วมมือระหว่างประเทศ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง

นวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แม่น้ำโขงเป็นระบบพื้นที่ลุ่มแม่น้ำระหว่างประเทศที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในกลุ่มน้ำโขงนี้ได้มีความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคหลายลักษณะรวมไปถึง คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission หรือ MRC) โดย MRC นี้ประกอบด้วย 4 ประเทศสมาชิกคือ ประเทศไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม และโดยมีจีน และเมียนมาร์เป็นผู้ร่วมสังเกตการณ์ นอกจากนั้นยังมีความร่วมมือระหว่างประเทศอีกส่วนคือความร่วมมือล้านช้าง – แม่น้ำโขง (Lancang – Mekong Cooperation หรือ LMC) ซึ่งมีประเทศเข้าร่วมความร่วมมือนี้ 6 ประเทศดังที่กล่าวข้างต้น แม้จะดูเหมือนว่าในแม่น้ำโขงมีความร่วมมือที่สามารถจะรับมือ และอำนวยความสะดวกต่อการจัดการแม่น้ำระหว่างประเทศได้อย่างราบรื่นระหว่างประเทศในกลุ่มน้ำโขง แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการแม่น้ำโขงนั้นประสบปัญหาในการจัดการหลายประเด็น โดยเฉพาะในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน และชุมชนในประเทศสมาชิกของกลุ่มแม่น้ำโขง

ในการนำเสนอประเด็นปัญหานี้ จะพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักการที่สามารถช่วยในการรับประกันถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน ว่าจะสามารถมีบทบาทอย่างไรในการจัดการแม่น้ำโขงซึ่งมีความร่วมมือระหว่างประเทศอยู่ถึงแม้ว่าทั้ง MRC และ LMC นั้นต่างมุ่งหมายที่จะพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และการจัดการแม่น้ำระหว่างประเทศร่วมกันแล้วก็ตาม ยังคงปรากฏการเกิดขึ้นของโครงการต่างๆ โดยเฉพาะในการสร้างเขื่อนสำหรับการผลิตกระแสไฟฟ้า และการผัน หรือกักน้ำจากการสร้างเขื่อนนั้น ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของกลุ่มแม่น้ำตลอดจนความเป็นอยู่ของชุมชนในกลุ่มน้ำโขง ในการเสนอนี้จะนำเสนอการสำรวจความเป็นไปได้ถึงการยกระดับความร่วมมือของภาคประชาชน และชุมชนกลุ่มน้ำโขง ว่า

สามารถทำให้เกิดการตระหนักรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการร่วมกันจัดการ
แม่น้ำโขงในระดับความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับอนุภูมิภาคแห่งลุ่มน้ำโขงได้
อย่างไร

ทางเลือก โอกาส และความท้าทายในการยอมรับสิทธิของแม่น้ำใน ประเทศไทยภายใต้ระบบกฎหมายปัจจุบัน

สุรศักดิ์ บุญเรือง

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การนำเสนอหัวข้อ “ทางเลือก โอกาสและความท้าทายในการยอมรับสิทธิของแม่น้ำในประเทศไทยภายใต้ระบบกฎหมายปัจจุบัน” มุ่งที่จะนำเสนอว่าหากมีการรับรองสิทธิของแม่น้ำในประเทศไทยภายใต้ระบบกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันจะมีตัวอย่างทางเลือกในการดำเนินการอย่างไรและแต่ละทางเลือกจะมีประเด็นใดบ้างที่เป็นโอกาสและความท้าทาย การนำเสนอนี้จะแบ่งประเด็นการนำเสนอออกเป็น 5 ประเด็น โดยเริ่มจากการนำเสนอฐานคิดในการรับรองสิทธิของแม่น้ำ ตัวอย่างการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือรับรองสถานะและสิทธิของแม่น้ำแควกาจู (Whanganui River) ในนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดในการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการรองรับสถานะตลอดจนสิทธิของแม่น้ำและวางระบบกลไกการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์มุมมองทางเลือกโอกาสและความท้าทายในกฎหมายไทย จากนั้นจะนำเสนอภาพรวมของระบบกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับสถานะบุคคลและสิทธิหน้าที่ของรัฐและประชาชน (รวมทั้งชุมชน) ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อชี้ให้เห็นว่าสถานะปัจจุบันของกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่เป็นอย่างไร เมื่อเกิดความชัดเจนในประเด็นดังกล่าวแล้วจะนำเสนอตัวอย่างทางเลือกในการดำเนินการเพื่อรับรองสถานะและสิทธิของแม่น้ำ ทั้งในลักษณะที่ใช้กลไกทางกฎหมายเท่าที่มีอยู่และทางเลือกที่เป็นการตรากฎหมายเฉพาะในทำนองเดียวกับนิวซีแลนด์ และท้ายสุดจะวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายในการดำเนินการแต่ละทางเลือก ข้อค้นพบทั้งหมดจากการนำเสนอจะเป็นประโยชน์ในการต่อยอดวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของการใช้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐในการดำเนินการให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของแม่น้ำ

การใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศ: ศึกษาการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขง

อริศรา เหล็กคำ

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รัฐริมฝั่งมีสิทธิใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศได้ โดยในระบอบของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำข้ามพรมแดนได้วางหลักการเชิงเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) การใช้น้ำอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม 2) การป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการใช้น้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศกับรัฐริมฝั่งอื่น และ 3) การปกป้องทรัพยากรน้ำและระบบนิเวศน์ นอกจากนี้ ยังมีพันธกรณีเชิงกระบวนการที่กำหนดให้รัฐริมฝั่งควรต้องดำเนินการอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) การให้ความร่วมมือ 2) การแจ้งล่วงหน้าก่อนดำเนินโครงการ 3) การปรึกษาหารือก่อนการดำเนินโครงการ และ 4) การแลกเปลี่ยนข้อมูลและสารสนเทศระหว่างกัน

การสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงเป็นการใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำระหว่างประเทศ ปัจจุบันมีเพียงประเทศลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างประกอบด้วยประเทศไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนามเป็นรัฐสมาชิกความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน ค.ศ. 1995 ซึ่งกำหนดพันธกรณีให้รัฐสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำโขงไว้ประกอบด้วย 1) การคุ้มครองสภาพแวดล้อมและสมดุลทางนิเวศวิทยา 2) ความเสมอภาคแห่งอำนาจอธิปไตยและบูรณาภาพเหนือดินแดน 3) การใช้น้ำอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม 4) การรักษาปริมาณการไหลของน้ำในแม่น้ำโขง 5) การป้องกันและหยุดยั้งผลกระทบที่เป็นอันตราย และ 6) ความรับผิดชอบของรัฐต่อความเสียหาย และในกรณีที่ประเทศสมาชิกต้องการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงสายหลักและแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขง บทบัญญัติข้อ 5 กำหนดให้รัฐสมาชิกมีหน้าที่ต้องดำเนินการก่อนเริ่มโครงการ ซึ่งปัจจุบันมีเขื่อนที่สร้างบนแม่น้ำโขงสายหลัก

ตอนล่างเสร็จสิ้นแล้ว 2 แห่ง ได้แก่ เขื่อนไชยะบุรี และเขื่อนดอนสะโฮง และมีเขื่อนที่อยู่ระหว่างกระบวนการปรึกษาหารือก่อนล่องหน้าอีกจำนวน 4 แห่ง ในขณะที่ประเทศจีนและเมียนมาไม่ได้เป็นสมาชิกของความตกลงดังกล่าวทำให้ไม่ผูกพันตามพันธกรณีข้างต้น แต่จีนได้มีการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงเสร็จแล้วจำนวน 11 แห่ง โดยไม่ได้มีการปรึกษาหารือล่วงหน้ากับรัฐริมฝั่งอื่น ๆ และไม่มีความร่วมมือใด ๆ กับประเทศลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง จนกระทั่งวันที่ 22 ตุลาคม 2563 (ค.ศ. 2020) จีนได้ลงนามข้อตกลงกับคณะกรรมการธิการแม่น้ำโขงเพื่อแบ่งปันข้อมูลตลอดทั้งปีเกี่ยวกับการไหลของน้ำในลุ่มน้ำโขงตอนบน

การเสวนานี้มุ่งนำเสนอพันธกรณีของรัฐในการใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศตามกรอบความตกลงระหว่างประเทศและพันธกรณีของรัฐในแม่น้ำโขงเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงรวมถึงความท้าทายของกฎหมายระหว่างประเทศในการจัดการผลกระทบข้ามพรมแดน

ระบบขนส่งและการเคลื่อนย้ายระหว่างเมืองเชียงรายกับเครือข่าย เมืองชายแดนในอาณาบริเวณชายแดนลุ่มน้ำโขงตอนบน

เสาวรีย์ ชัยวรรณ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เชียงราย จังหวัดชายแดนเหนือสุดของประเทศไทย มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา ยาวนาน ก่อนจะกลายมาเป็นชื่อของเขตปกครองระดับจังหวัดใน พ.ศ. 2476 และใน พ.ศ. 2482 เชียงรายค่อย ๆ กลายฐานะเป็น “ศูนย์ราชการ” ภายใต้การปกครองควบคุมของ สยาม มีข้าหลวงที่ถูกส่งมาจากส่วนกลางเข้ามาบริหารราชการและกลไกการปกครองที่ สถาปนาขึ้น กระทั่งกลายเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยที่มีอาณาเขตชายแดนติดกับ ประเทศเพื่อนบ้านคือ พม่าและลาว นับจากทศวรรษ 2530 โครงการพัฒนาระดับภูมิภาค ระหว่างจีน-ไทย-พม่า-ลาว ในนามของ “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” ได้พลิกโฉมหน้าของเชียงราย “จังหวัดไกลปืนเที่ยง” ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ บทความนี้จะนำเสนอให้เห็นว่า โครงการลงทุนพัฒนาด้านโครงสร้างทั้งถนน ท่าเรือ สะพาน และด่านตรวจคนเข้าเมือง ที่ มุ่งยกระดับและใช้พื้นที่ของจังหวัดเชียงรายเป็น “ทางเชื่อมต่อ” คำขายกับประเทศเพื่อน บ้าน ไม่เพียงแต่จะนำแรงงาน สินค้า ผู้คน ไหลผ่าน เดินทางเข้า-ออก ทว่ารวมไปถึงการ ลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจที่อยู่อาศัย กิจการบันเทิง การศึกษา และสุขอนามัยใน พื้นที่ชายแดนของจังหวัดเชียงราย กระบวนการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีส่วนประกอบสร้าง ให้เมืองเชียงรายกลายเป็นเมืองเครือข่ายสำคัญในพื้นที่อาณาบริเวณชายแดน หลังการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างพื้นฐาน การกลายเป็นเมือง และการ เปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายทำให้นครเชียงรายกลายเป็นเมืองเครือข่าย ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมต่อกับเมืองหรือพื้นที่อื่น ๆ ผ่านรูปแบบของการบริโภค การไหลเวียนของสินค้า การเดินทาง ท่องเที่ยว การศึกษา การเข้าถึงบริการสุขภาพข้ามแดน

คำสำคัญ เมืองเชียงราย เครือข่ายเมืองชายแดน การคมนาคมขนส่ง ลุ่มน้ำโขงตอนบน

โรคระบาด Covid-19: ความตระหนักในพฤติกรรมการป้องกันโรค ของคนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความตระหนักในพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-19 ของคนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณ 5 จุดผ่อนปรนทางการค้าชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 406 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีพฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-19 อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 58.9 โดยเฉพาะในเรื่องการสวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกจากบ้าน หรือออกไปทำกิจกรรมข้างนอก เว้นระยะห่างในการติดต่อพูดคุยกับคนไม่รู้จัก/แปลกหน้า หรือคนที่มาจากพื้นที่อื่น และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ หรือบุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับการป้องกันจากโรคโควิด-19 ส่วนความตระหนักในการป้องกันโรคของคนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความตระหนักอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 58.9 โดยเฉพาะการป้องกันโรคโควิด-19 เป็นเรื่องของทุกคนที่ต้องมีส่วนร่วม ไม่ใช่การปฏิบัติของคนใดคนหนึ่ง การปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่บ้าน ชุมชน อย่างเคร่งครัด และเตรียมตัวเองและอุปกรณ์ป้องกันให้พร้อมเมื่อออกไปติดต่อกับบุคคลอื่น ดังนั้นพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นพื้นที่เปราะบางและมีโอกาสการติดต่อของเชื้อโรคที่เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คน คนในพื้นที่จึงต้องให้ความสำคัญกับพฤติกรรมป้องกัน

คำสำคัญ พฤติกรรมการป้องกัน ความตระหนัก โรคโควิด-19 ชายแดน

กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการข้ามแดนในช่วงวิกฤติโควิด-19: กรณีศึกษาการค้าข้ามแดนไทย-เมียนมา ณ จุดผ่อนปรนทางการค้า บ้านห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จิรวัดณ์ รักชาติ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายกลยุทธ์ในการปรับตัวของผู้ประกอบการค้าชายข้ามชายแดนไทย-เมียนมา ที่จุดผ่อนปรนทางการค้าบ้านห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน 2565 ด้วยการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษาจำนวน 7 ราย คือ ผู้นำชุมชน อดีตผู้ประกอบการข้ามแดน และผู้ประกอบการค้าชายแดน เพื่อทำความเข้าใจถึงการระบาดและมาตรการป้องกันโรคโควิด-19 ที่ชุมชนชายแดน ความเป็นมาของการค้าชายแดน ผู้เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน กระบวนการค้าชายแดน ผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่อการค้าชายแดนไทย-เมียนมา และการปรับตัวของผู้ประกอบการค้าชายแดนในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ผลการศึกษาพบว่า การค้าข้ามแดนที่จุดผ่อนปรนการค้าบ้านห้วยต้นนุ่นประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีบทบาทและอำนาจแตกต่างกัน แม้ว่าการเดินทางข้ามแดนของผู้คนผ่านจุดผ่อนปรนฯ จะถูกห้ามอย่างเข้มงวดแต่สินค้าประเภทต่าง ๆ ก็ยังคงค้าขายอย่างต่อเนื่อง เช่น เนื้อสัตว์แช่แข็ง ปลาหู บหรี เปียร์ อาหารสด บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ปลากระป๋อง ชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ พืชผลการเกษตร วัว ควาย เป็นต้น การระบาดของโรคโควิด-19 ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่งผลให้จุดผ่อนปรนแห่งนี้ต้องปิดลงเป็นเวลานาน การปิดตัวของจุดผ่อนปรนฯ ทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวหลายรูปแบบ ได้แก่ เลิกกิจการค้าชายในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สร้างความสัมพันธ์กับผู้ค้าชาวเมียนมา รวมเป็นวิสาหกิจ

ชุมชน ย้ายพื้นที่ค้าขายยังชายแดนเขตอื่น เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงินทุนของ
ผู้ประกอบการแต่ละคน

คำสำคัญ กลยุทธ์การปรับตัว ผู้ประกอบการข้ามแดน โรคโควิด-19 จุดผ่อนปรน
ทางการค้าบ้านห้วยต้นนุ่น แม่ฮ่องสอน

กลับข้างนอกออกข้างใน: การอยู่ในโลกความสะอาด ของแรงงานไทใหญ่จ้างเหมา

กนกวรรณ สมศิริวรังกุล

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการมองเห็นแรงงานทำความสะอาดในชุมชนสถานศึกษา คำถามสำคัญของการวิจัยที่ผู้เขียนต้องการอภิปรายในบทความนี้ประกอบด้วย หนึ่งอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการทำความสะอาดในจังหวัดเชียงใหม่มีแนวโน้มการเติบโตอย่างไรบ้าง และ สอง ความหลากหลายของงานทำความสะอาดมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแรงงานทำความสะอาดในมิติใดและอย่างไร ด้วยขอบเขตของการวิจัยที่อยู่ในช่วงการสำรวจภาคสนามเบื้องต้น และการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนจะหยิบยกแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกับโลก (being-in-the-world) ของ Martin Heidegger นักปรัชญาชาวเยอรมันมาใช้ทำความเข้าใจมิติความสัมพันธ์ระหว่างงานและแรงงานทำความสะอาดในบริบทการจ้างเหมาชั่วคราว

การทำความสะอาดเป็นสภาวะการอยู่ร่วมกับโลกที่เผยให้เห็นถึงชีวิตของแรงงานทำความสะอาดข้ามชาติแบบจ้างเหมา ทักษะและอุปกรณ์การทำความสะอาด และสิ่งที่กลายเป็นความสะอาดในความรู้และพื้นที่ทางกายภาพ อุตสาหกรรมความสะอาดเติบโตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเพื่อรองรับเศรษฐกิจจี๋เกียจและการควบคุมโรคระบาด การทำความสะอาดจึงเป็นกิจกรรมการเคลื่อนย้ายแรงงานเพื่อรักษาความมั่นคงด้านความสะอาด แรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะแรงงานไทใหญ่จากรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์เป็นกำลังขับเคลื่อนสำคัญในประเภทงานพื้นฐานของประเทศไทย ขณะที่งานบริการความสะอาดเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในองค์กรสมัยใหม่ สภาพการทำงานที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงระหว่างความสะอาดกับความสกปรก อีกทั้ง ค่าจ้างและสวัสดิการกลับไม่แน่นอน

โลกของความสะอาดจึงอาจเป็นภาพสะท้อนความสามารถในการใช้แรงและเวลาอย่าง
เข้มข้นของแรงงานข้ามชาติ ภายใต้ข้อจำกัดและเส้นแบ่งที่ขีดคร่อมปลายทางฝัน

คำสำคัญ แรงงานข้ามชาติไทใหญ่ การอยู่ร่วมกับโลก อุตสาหกรรมความสะอาด
การจ้างเหมา

โลกทัศน์ผู้สูงอายุพื้นที่ชายแดนต่อโรคระบาดโควิด-19: ความตระหนัก ความกลัว ความเจ็บป่วย ความตาย

พสุนิต สารมาศ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องพลังทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนชายแดนไทย – เมียนมาในการควบคุมและจัดการโรคระบาดโควิด-19 ประชากรศึกษาเป็นตัวแทนจากครัวเรือนของชุมชนที่อยู่บริเวณจุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราว จ.แม่ฮ่องสอน 5 ตำบล คือ ตำบลห้วยผึ้ง ตำบลน้ำเพียงดิน ตำบลห้วยต้นนุ่น ตำบลเสาหิน ตำบลแม่สามแลบ บทความนี้ผู้เขียนเลือกนำเสนอข้อค้นพบเบื้องต้นจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเดือนกรกฎาคม 2565 ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกรณีศึกษา 15 ราย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยต้นนุ่น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยต้นนุ่น บ้านหลวง บ้านต่อแพ โดยเลือกอภิปรายผลการศึกษาจากข้อมูลของกรณีศึกษาที่เป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 6 ราย คำถามหลักคือความตระหนักต่อโรคระบาดโควิด-19 และพฤติกรรมการใช้ชีวิตปรับเปลี่ยนอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุรับรู้และตระหนักต่อโรคระบาด โควิด-19 จากสื่อและการสื่อสารกันในชุมชน แต่โควิด-19 เหมือนโรคไข้หวัด ไม่ได้รู้สึกกลัวต่อเชื้อโรคนักและอดีตที่ผ่านมาเคยมีโรคระบาดอื่นเกิดขึ้น ความเจ็บป่วยอาการโรคไม่ได้รุนแรง ปวดหัว เจ็บคอ ไอ อ่อนเพลีย เป็นแล้วก็หายได้ไม่ทำให้ตาย ผู้สูงอายุในชุมชนที่เสียชีวิตจากโควิดเพราะเจ็บป่วยมาก่อนติดเตียงมานานเมื่อถึงเวลาถือว่าไปสบาย ทว่าการใช้ชีวิตเปลี่ยนแปลงจากเดิม เช่น อยู่ห่างกัน ลดกิจกรรมสังคม สวมหน้ากากอนามัย กักตัว 10 วัน เป็นต้น อย่างไรก็ตามโควิด-19 ไม่ได้โดดเดี่ยวผู้คนพื้นที่ชายแดนแห่งนี้อยู่อย่างลำพังโดยปราศจากการควบคุมจัดการ

คำสำคัญ โลกทัศน์ ผู้สูงอายุ พื้นที่ชายแดน โควิด-19

ร้านน้ำชากับพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงในปัตตานี

อัสลิมน่า สะมะแอ

นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ร้านน้ำชาในปัตตานีเป็นสถานที่ที่พบเห็นได้ทั่วไป จะเห็นได้ว่าในพื้นที่ปัตตานีมีการเปิดร้านน้ำชา ขึ้นมาอย่างหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นตอนเช้าและตอนกลางวัน บทความนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึง ความเป็นพื้นที่สาธารณะของร้านน้ำชาในปัตตานีที่คนในพื้นที่โดยเฉพาะกับผู้หญิง โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ผ่านการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ในกลุ่มลูกค้าทั้งเพศชายและหญิงที่มาใช้บริการร้านน้ำชา โดยใช้แนวคิดพื้นที่สาธารณะเป็นกรอบการศึกษาผลการศึกษาพบว่า ร้านน้ำชาใน ตอนเช้าจะเป็นผู้หญิงในวัยทำงาน และวัยเกษียณที่มาออกกำลังกาย และแวะพักผ่อนพูดคุยพบปะเพื่อนที่ ร้านน้ำชา ในขณะที่ร้านน้ำชาในตอนกลางวันจะพบว่าผู้หญิงที่เป็นลูกค้าที่มาใช้บริการร้านน้ำชาจะเป็น เหล่าวัยรุ่น นักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปีเพื่อพบปะพูดคุยกัน เราจะเห็นได้ว่าจุดประสงค์ในการมาร้านน้ำชาของทั้งวัยรุ่นและผู้ใหญ่นั้นมีจุดประสงค์ที่เหมือนกัน นั่นคือเพื่อพบปะ พูดคุย สานสัมพันธ์กัน อีกสิ่งหนึ่งที่พบจากการลงพื้นที่คือความแตกต่างระหว่างร้านน้ำชาในตัวเมืองและนอกเมืองหรือในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบร้าน และรูปแบบลูกค้าที่ในเมืองจะเป็นพื้นที่สาธารณะ ทำให้การที่ผู้หญิงไปนั่งดื่มชา ในตอนเช้า หรือตอนกลางวันไม่ใช่เรื่องแปลก ซึ่งต่างจากพื้นที่นอกเมืองหรือในหมู่บ้านที่หากว่ากลุ่มผู้หญิงไปนั่งร้านน้ำชาจะผิดจารีตประเพณีและดูไม่เหมาะสม ทั้งนี้อาจมาจากขนบธรรมเนียมที่คิดว่าพื้นที่ของ ผู้หญิงคือ บ้าน จึงทำให้มองว่าร้านน้ำชาไม่ได้เป็นพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงในทุกพื้นที่แต่จะเป็นเพียงบางพื้นที่ บางบริบท เช่น พื้นที่ในเมือง ซึ่งต่างจากพื้นที่นอกเมือง หมู่บ้านที่ร้านน้ำชายังคงเป็นที่สาธารณะ สำหรับผู้ชาย

คำสำคัญ ร้านน้ำชา พื้นที่สาธารณะ ผู้หญิงปัตตานี

เยาวชนกับด้านความมั่นคงในจังหวัดชายแดนใต้

นิฮาว่า นิและ และนุรมี เจะหะ

นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทความวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของเยาวชนในจังหวัดชายแดนใต้ที่มีต่อ ด้านความมั่นคงโดยใช้ เครื่องมือที่สำคัญในการเก็บข้อมูลคือ สังเกตการแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มเยาวชนที่มี อายุระหว่าง 18-24 ปี ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนกับด้านความมั่นคงในจังหวัดชายแดนใต้ ตั้งแต่อายุ 18-24 ปี มีทัศนคติที่ แตกต่างกัน โดยพบว่าด้านความมั่นคงในจังหวัดชายแดนใต้มีจำนวน 18,87 จุด ส่วนใหญ่มีความต้องการ ยกเลิกด้านความมั่นคง และรู้สึกว่าการด้านความมั่นคงมีการเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะเลือกปฏิบัติกับเยาวชนชายที่ นับถือศาสนาอิสลาม เช่น มีการตรวจปฏิบัติและล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน แล้วก็มีความต้องการยกเลิกด้าน ความมั่นคงชายแดนใต้แต่ในขณะเดียวกันเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่งมองว่าด้านความมั่นคงชายแดนใต้ไม่มีความ จำเป็นเพราะถึงจะมีการตั้งด้านความมั่นคงก็ยังคงมีการระเบิดปัมน้ำมัน ในบิกซี และเซเวนก็ยังสามารถได้ทั้งๆที่ด้าน ความมั่นคงก็ยังมีการตั้งด้านอีก ในขณะที่ยังคงมีกลุ่มหนึ่งมองว่าด้านความมั่นคงมีความจำเป็นเพื่อป้องกันเหตุการณ์ความไม่สงบของสามจังหวัดชายแดนใต้

ดังนั้น ทัศนคติของเยาวชนบางคนก็มีมุมมองที่หลากหลายกันไม่ว่าจะเป็นการตั้ง ด้านความมั่นคงมี ความจำเป็นบางก็บอกว่าไม่มีความจำเป็นแต่ท้ายที่สุดแล้วด้านความมั่นคงอาจจะมี ความยากลำบากในการใช้ ชีวิตของคนสามจังหวัดชายแดนใต้ไม่มีความ สะดวกสบายเพราะจะมีการรุกร้าความเป็นส่วนตัวและมีการตั้ง ด้านที่มากมายแต่ทั้งนี้แล้วถึงมีการตั้งด้านความมั่นคงของจังหวัดชายแดนใต้ยังคงทำให้เหตุการณ์ความไม่สงบของชายแดนใต้ก็ไม่ลดลง

คำสำคัญ เยาวชน ทัศนคติ ด้านความมั่นคง

ความเป็นไทยของร้านอาหารต้มยำใน Kelantan Kualakeram

ต่วนนาดียะห์ ต่วนเดและฟิรดาวส์ ยูโซ๊ะ

นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การศึกษาเรื่อง ความเป็นไทยของร้านอาหารต้มยำใน Kelantan Kualakeram มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รูปแบบและคุณลักษณะความเป็นไทยของร้านอาหารต้มยำใน Kelantan Kualakeram โดยศึกษากลุ่ม ผู้ประกอบการร้านอาหารต้มยำ จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ในร้านอาหารต้มยำ ผลการศึกษา ผู้ประกอบการร้านอาหารต้มยำเป็นชาวไทยมุสลิมที่มาจากพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่เดินทางไป ประกอบธุรกิจร้านอาหารต้มยำที่ Kelantan Kualakeram ซึ่งต้มยำเป็นอาหารที่นิยมของผู้บริโภคส่วนมากเป็น ชาวมาเลเซียมุสลิม จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการร้านอาหารต้มยำใน Kelantan Kualakeram จะสร้างสรรค์ร้านอาหาร ต้มยำในวิธีการที่หลากหลายในการแสดงออกถึงรูปแบบคุณลักษณะของร้านอาหาร ร้านอาหารไทยจึงเป็นการนำ ภาพลักษณ์ความเป็นไทยผ่านชื่อร้านอาหาร ดนตรีประกอบ และการออกแบบของร้านอาหาร ขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่มีการประดับตกแต่งและมีการนำเสนอความเป็นไทยที่มีลักษณะเป็นไทยแบบร่วมสมัย เพื่อสร้างความแตกต่าง จากร้านของมาเลเซีย ดังนั้น ผู้ประกอบการร้านต้มยำอาจจะต้องเคร่งครัดในเรื่องของการรักษามาตรฐานด้านรสชาติอาหาร ไทยให้ตรงกับต้นตำรับ เพื่อให้ผู้บริโภคพอใจในเมนูอาหาร รสชาติอาหารและการบริการ

คำสำคัญ ผู้ประกอบการ ร้านอาหารไทย ความเป็นไทย

ชีวิตไร้พรแดนของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติที่เข้ามา ทำงานในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ฝนดี สาและ นดา บินร่อหีม และ วันนุรฮัซมัน หวันสนิท
นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การศึกษาเรื่องชีวิตไร้พรแดนของแรงงานข้ามชาติ กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติในกรอบของปัจจัย 4 ที่เข้ามาทำงานและตั้งถิ่นฐานตามนายจ้างในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กรณีศึกษา แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ กลุ่มแรงงานข้ามชาติ ที่เข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ ก่อนที่จะเดินทางเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทย มีคุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับเกณฑ์ที่ต่ำ ซึ่งการทำงานนั้นหายากมากเพราะคนมีความต้องการ ทำงานเยอะ แต่งานมีให้ทำน้อยมาก และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก็น้อยมากเช่นกัน เนื่องจากปัญหาภายในประเทศส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจภายในประเทศ เมื่อได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้วคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติดีขึ้นจากเมื่อก่อน ในระดับที่แรงงานข้ามชาติพึงพอใจและได้รับปัจจัย 4 ที่ครอบคลุม ทั้งในเรื่องของ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค แต่ในขณะเดียวกันยังมีปัจจัยปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของแรงงานข้ามชาติ เช่น การที่บุตรของแรงงานข้ามชาติไม่ได้รับการศึกษา เนื่องจากแรงงานไม่ได้มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง อุปสรรคด้านภาษา และการอาศัยอยู่ร่วมกันกับชุมชนในพื้นที่ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นส่งผลต่อการทำงานในด้านจิตใจของแรงงานข้ามชาติ เพราะถ้าหากชุมชนในพื้นที่ ทำให้แรงงานข้ามชาติ เกิดความกังวลและความไม่

ปลอดภัยในการใช้ชีวิตประจำวัน อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานในอนาคต

คำสำคัญ แรงงานข้ามชาติ ปัจจัย 4 คุณภาพชีวิต

ความหลากหลายของอาหารมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัด

ฮานีฟา สือรี อัฟนาน ลาเต๊ะ และ เจะฮามีดะ วาเมาะ
นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความหลากหลายและคุณค่าของอาหารมุสลิมสามจังหวัดชายแดนใต้ อาหารท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนใต้ มีอัตลักษณ์เฉพาะจากบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม จึงเป็นจุดแข็งที่สำคัญที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบต่างๆ โดยใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 14 คน โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเป็นการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ ความหลากหลายด้านอาหาร การกินทั้งอาหารไทย อาหารจีน อาหารมุสลิม ทั้ง มะตะบะ กือโป๊ะ ไก่กอลและก็เป็นอาหารที่นิยมของผู้คนในพื้นที่ จากความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทำให้สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่ที่น่าสนใจสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย

ผลการวิจัยพบว่า ความหลากหลายของอาหารมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัด เป็นอาหารพื้นบ้านที่แสดงถึงวัฒนธรรมการกินที่สะท้อนให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิต วิธีการจัดการทางเศรษฐกิจและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งมีความหลากหลายด้านคุณค่า ภูมิปัญญาและมีประโยชน์มากมายต่าง ๆ วิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพด้านอาหาร โดยให้ความสำคัญกับอาหารที่ฮาลาล มีการรับประทานอาหารไม่หลากหลาย นิยมรับประทานอาหารจำพวกแป้ง ไขมัน และน้ำตาล ส่วนผลไม้เป็นผลไม้ในท้องถิ่น อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และการมีสุขภาพ ทางกายที่ดีของมนุษย์ ดังนั้นความมั่นคงทางอาหารจึงเป็นเรื่องสำคัญทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ ความหลากหลาย อาหาร มุสลิม พื้นที่สามจังหวัด

อิทธิพลแฟชั่นของวัยรุ่นมุสลิมกับการสร้างอัตลักษณ์

นาเดีย ยะเอ นาเดีย เจมะ และ สากีพะห์ เจ๊ะสะแม
นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทความนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงการแสดงอัตลักษณ์ด้านการแต่งกายของวัยรุ่นมุสลิมและการต่อรองหรือการปฏิสัมพันธ์ของวัยรุ่นมุสลิมกับแฟชั่นในยุคโลกาภิวัตน์ โดยศึกษากลุ่มวัยรุ่นมุสลิมเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 18-24 ปี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งกายและมีการต่อรองกับอัตลักษณ์การแต่งกายของศาสนาอิสลามโดยเฉพาะการแต่งกายของสตรีมุสลิมในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่มีความทันสมัยและสอดคล้องต่อบริบทสังคมไทย แต่ยังคงไว้ซึ่งการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแต่งกายที่ทันสมัยขึ้นส่งเสริมให้ตัวบุคคลมีความมั่นใจและมีเอกลักษณ์ที่เป็นตัวของตนเองและการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการแต่งกายของสตรีมุสลิมล้วนมีรากเหง้ามาจากศาสนา ดังนั้น การเข้าใจบริบทต่างๆของการแต่งกายของสตรีมุสลิมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเข้าใจในเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมและการแต่งกายของสตรีมุสลิมกับคนในสังคมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆของสังคมสมัยใหม่

คำสำคัญ การแต่งกาย อัตลักษณ์ วัยรุ่นมุสลิม

วิถีชีวิตแรงงานประมงข้ามชาติเมียนมาในเรือประมงขนาดใหญ่ จังหวัดปัตตานี

ทศากร เทียมแก้ว และ ศศินิภา เกษานนท์
นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตแรงงานข้ามชาติเมียนมาในเรือประมงขนาดใหญ่เป็นอย่างไร ในอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี ซึ่งโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยสังเกตการณ์ (Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติเมียนมาที่ทำประมงในอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี จำนวน 15 คน และร่วมกับการสัมภาษณ์นายจ้างและผู้ประกอบการ สำหรับการศึกษาวิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติเมียนมามีภาพเดิมความเชื่อทางศาสนา อาหารการกินและการปรับตัวแรงงานข้ามชาติเมียนมา ผลการศึกษาพบว่า แรงงานข้ามชาติเมียนมามีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกับวิถีชีวิตคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งความเชื่อและอาหาร เช่น ด้านความเชื่อ มีการสักการะไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนเรือออกทะเล วันสำคัญทางศาสนาไปไหว้พระที่วัด ด้านอาหารพบว่า รสชาติที่กินมีความคล้ายคลึงกัน เช่น มีแกงส้มที่รสชาติคล้ายคลึงกัน ดังนั้นวิถีชีวิตแรงงานข้ามชาติเมียนมาในเรือประมงจึงคล้ายคลึงกับคนในสามจังหวัดชายแดนใต้

คำสำคัญ วิถีชีวิต แรงงานข้ามชาติ ปัตตานี เรือประมงขนาดใหญ่

มุมมองต่ออินเดียของคนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ราฎิยา ไมดินเกาส์ และ ฟารีดา หวังกุลล่า
นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษามุมมองที่มีต่อประเทศอินเดียของคนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเครื่องมือที่ส่งผลต่ออำนาจละมุน (Soft power) ของประเทศอินเดียที่มีผลต่อคนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี รวมถึงมุมมองและทัศนคติของคนในพื้นที่ที่มีต่อประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเด็นที่แปลกใหม่และมีความน่าสนใจ เนื่องจากความต้องการเป็นมหาอำนาจของอินเดีย แสดงให้เห็นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านทางนโยบายเศรษฐกิจและการเมือง รวมไปถึงวัฒนธรรมต่างๆ วิจัยชิ้นนี้ได้นำระเบียบการวิจัยที่เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) มาใช้ในการศึกษาหาข้อมูลและวิเคราะห์ถึงข้อเท็จจริงโดยมีเครื่องมืองานวิจัยที่เป็นวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ทางผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 8 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ประกอบไปด้วยคำถามพื้นฐานทั่วไปจนถึงคำถามที่เกี่ยวข้องกับอำนาจละมุน (Soft power) มุมมองของคนในพื้นที่ ซึ่งมีการจำแนกประเด็นโดยมีเกณฑ์การจำแนกตามกลุ่มเป้าหมายที่วางไว้ในขอบเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือของอำนาจละมุน (Soft power) ทำให้ผู้คนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เปลี่ยนความคิดและทัศนคติต่อประเทศอินเดีย และเครื่องมือที่อินเดียได้ให้และส่งผลกระทบเป็นวงกว้างนั้นมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย และด้านอาหาร ด้านวัฒนธรรม ด้านการใช้ชีวิต ด้านศิลปะรวมถึงความเป็นชาตินิยม เป็นต้น

คำสำคัญ มุมมองต่อคนอินเดีย อำนาจละมุน เมืองปัตตานี

สินค้ามือสองกับวิถีชีวิตของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นุรีย์ แวบากา พิตรีย์ มุซอ และ ชีลาวาตี โมง
นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทความนี้ต้องการเสนอภาพความสำคัญของสินค้ามือสองกับวิถีชีวิตของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สะท้อนให้เห็นถึงการที่สินค้ามือสองเข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กรอบแนวคิดที่สำคัญ คือ หลักแนวคิดของอิสลามคำว่า “บาเซร” เขียนภาษาอาหรับ “بزير” แปลว่า ฟุ่มเฟือยหรือสิ้นเปลือง ร่วมกับบรรทัดฐานประเพณีนิยม หมายถึง แรงจูงใจที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนและตอบสนองความต้องการของตนเอง และ 3R (Reduce Reuse and Recycle) โดยใช้เครื่องมือที่สำคัญคือการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ในกลุ่มลูกค้าจำนวน 15 คน และผู้ขายจำนวน 3 คน

ผลการศึกษาพบว่า สินค้ามือสองในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นตอบสนองและเข้าไปอยู่วิถีชีวิตของ ผู้คนโดยพบเห็นได้ในทุกช่วงอายุ ทุกเพศ ทุกวัย และยังเป็นเรื่องปกติสำหรับการใช้สินค้ามือสองโดยไม่ได้ มีความคิดหรือการแบ่งชนชั้นของการใช้สินค้ามือสอง และสินค้ามือสองยังเข้ามาเติมช่องว่างทางการตลาด ให้กับผู้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตามก็ดียังค้นพบว่าแนวคิดเรื่อง 3R (Reduce Reuse and Recycle) ที่มาพร้อมกับกระแสอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลก

คำสำคัญ สินค้ามือสอง 3R เมืองปัตตานี

Ab-SIRC

ศูนย์วิจัยนวัตกรรมสังคมเชิงพื้นที่
สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ห้อง 416 ชั้น 4 อาคาร E1 333 หมู่ 1 ต.ท่าสูด
อ.เมือง จ.เชียงราย 57100
โทรศัพท์ 053 916 667